

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra historie

**KAŽDODENNOST BAROKNÍHO ŠLECHTICE VE SVĚTLE JEHO
DENÍKOVÝCH ZÁZNAMŮ – SONDA DO DENÍKU JANA JÁCHYMA ZE
ŽEROTÍNA V LETECH 1704–1706**

Klára Veverková

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Radmila Pavlíčková, Ph.D.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní předepsaným způsobem všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne: .....

Klára Veverková

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Mgr. Radmile Pavlíčkové, Ph.D. za odborné vedení práce, konzultace, cenné rady a trpělivost, se kterou mne vedla v mém badatelském úsilí.

Dále bych ráda poděkovala pracovníkům Okresního archívu v Olomouci, za zprostředkování písemných pramenů.

Obsah

Úvod.....	4
1 Historiografie	6
2 Metodologie a analýza deníku jako pramene	13
3 Genealogie rodu Žerotínů.....	16
3.1 Počátky rodu a rodové linie Žerotínů	16
3.2 Velkolosinská větev	18
3.3 Pohřební místo Jana Jáchyma za Žerotína.....	23
4 Kariéra šlechtice v zemských úřadech	25
4.1 Pobyty Jana Jáchyma v Brně	26
5 Dvorská kariéra	32
5.1 Císařský dvůr	32
5.2 Dvorské úřady.....	34
5.3 Pobyt Jana Jáchyma na císařském dvoře	35
5.3.1 Bydlení šlechticů ve Vídni	36
5.3.2 Dvorské kvartýry	37
5.4 Každodenní život u císařského dvora	37
5.4.1 Dvorské slavnosti	38
5.5 Návštěvy kostelů Jana Jáchyma ve Vídni.....	42
5.6 Společnost, ve které se Jan Jáchym pohybuje na císařském dvoře	43
6 Hazardní hry	48
7 Cestování Jana Jáchyma ze Žerotína.....	54
8 Pobyt Jana Jáchyma na slezských panstvích	59
Závěr.....	64
Resumé	67
Seznam pramenů a literatury	68

Úvod

Starší historiografie se v minulém století nezabývala podrobně prameny osobní povahy, jako jsou deníky jednotlivých šlechticů či korespondence. Obrat nastal po roce 1989 vlivem metodologických inovací ze zahraničí. Právě protože dosud nebyly deníky do značné míry zkoumány, se ve své práci zaměřím na deníkové zápisky šlechtice Jana Jáchyma ze Žerotína. Jan Jáchym ze Žerotína žil mezi léty 1667–1716. Deníky si psal v období 1704–1716. Podrobnému zkoumání byly podrobeny deníky z let 1704–1706. Tyto deníky jsou psány německým kurentem, což není v této době nic neobvyklého. U Jana Jáchyma se setkáme však s tím, že některé deníkové zápisky jsou psány tajným písmem, ke kterému nemáme klíč k jeho rozluštění. To že jsou některé pasáže deníku psány tajným písmem, svědčí o soukromém charakteru, který deník pro pisatele představoval. Rozsah zkoumaných pramenů je adekvátní pro rozsah bakalářské práce a dostačuje pro zmapování každodenního života šlechtice. Deníky jako takové jsou subjektivním náhledem pisatele na určité události, které se ve společnosti odehrávaly. Proto jsou významným pramenem jak pro šlechtickou každodennost, tak pro události, které se přihodily, protože byly důležité i pro samotného šlechtice. Šlechtic na relativně malé ploše popisuje celý svůj bohatý den a z něj vybírá to, co považuje za pamětihodné.

Jan Jáchym pocházel z velkolosinské větve rodu Žerotínů. Pokusím se zasadit Jana Jáchyma do kontextu celého rodu a zjistit, čím se vyznačoval od svých předků a zda v některých jeho činnostech pokračovaly i další generace tohoto rodu. Zásadním mezníkem v této situaci je přechod jeho otce ke katolickému vyznání, což pak pro Jana Jáchyma mění dost podstatně situaci jeho možnosti kariérního postupu.

Deníkové zápisky Jana Jáchyma ze Žerotína jsou většinou psány každý den. Jen v ojedinělých případech se setkáme s vynecháním zápisu pro konkrétní den. V našem případě je v období tří let takto vynechán zápis u přibližně pěti dní. Délka denního zápisu se pohybuje v rozsahu poloviny stránky formátu A5 a má asi 10 řádků. Nejčastěji Jan Jáchym zapisuje, kde byl na mši, s kým poobědval či povečeřel a s kým trávil večer ve společnosti. Zápisky se různí podle toho, kde se Jan Jáchym vyskytuje.

Z pohledu každodennosti se zaměřím na to, v kterých městech se Jan Jáchym nejčastěji vyskytoval. Z prostudovaného pramene je patrné, že byl Jan Jáchym účastníkem zemských sněmů a přisedicím nejvyššího moravského soudu. Obě tyto instituce sídlily v Brně. Na

základě pramene se pokusím analyzovat jeho pobyt v městě Brně, to jak často se ve městě vyskytoval v období zkoumaných tří let a v jaké společnosti trávil svůj volný čas. Tomuto zkoumání bude podroben i dvorský život Jana Jáchyma ve Vídni. Jan Jáchym byl c. k. komořím a tajným radou císaře Josefa I. Tomuto období pobytu Jana Jáchyma ve Vídni bude vyčleněna poměrně rozsáhlá část práce, protože je zde velké množství aspektů, které je vhodné prozkoumat v ohledu každodenního života šlechtice na císařském dvoře. Vzhledem k tomu, že značnou část zápisů věnuje evidenci osob, s nimiž se setkává, je možno jeho deník využít k rekonstrukci sítě jeho sociálních vztahů. Proto je část práce věnována identifikaci osob, se kterými se Jan Jáchym při pobytu ve Vídni stýká. Dále se pokusím vysledovat, jaké společenské akce se na císařském dvoře konaly a jak často se těchto akcí Jan Jáchym účastnil.

Jedním z důležitých deníkových témat, která se v denících Jana Jáchyma vyskytují, jsou hazardní hry. Jan Jáchym byl podle deníkových zápisů velmi vášnivým hazardním hráčem. Vedl si přesné zápisky o tom, jaké hazardní hry hrál. V zápisech se vyskytují patřičné obnosy, které vyhrál nebo prohrál. Pomocí těchto údajů se budu snažit zjistit, jak často Jan Jáchym hrál, jaké společenské hry byly oblíbené a se kterými šlechtici tuto zábavu provozoval. Hazardní hry Jan Jáchym hrál, když se pohyboval v okolí svých panství ve Slezsku, nebo při návštěvách města Brna, ale i ve společnosti císařského dvora i samotného císaře.

Deníky Jana Jáchyma dobře ukazují, jak často tento šlechtic cestoval. I když jeho deník není, cestovním deníkem, velmi dobře popisuje přesuny, které podnikl. Jan Jáchym si pečlivě zaznamenával místa i čas, ve kterých se vyskytoval v době cestování. Díky těmto poznatkům bude rozebráno cestování šlechtice. Z deníků je patrné, že Jan Jáchym dokázal urazit vzdálenost z Velkých Losin do Vídně za značně krátké období. Jestli tuto vzdálenost dokázal zvládnout v koňském sedle nebo použil nějakých jiných tehdejších dopravních prostředků, bude tématem bádání.

Posledním tématem, které bude čtenáři poskytnuto, je pobyt Jana Jáchyma na slezských panstvích. Jan Jáchym vlastnil rozsáhlé statky, které se mu také v období jeho života podařilo značně rozšířit. Záměrem této kapitoly je zjistit, ve kterém ročním období na svých statcích Jan Jáchym pobýval, jak trávil svůj volný čas a zda se v denících vyskytují nějaké poznámky k hospodářskému vedení statků.

1 Historiografie

Dnešní domácí historiografie se dlouhodobě věnuje výzkumu šlechty v období raného novověku, přesto šlechta 18. století stojí spíše na okraji zájmu historiků. Jeden ze směrů dnešního bádání se zaměřuje na prameny osobní povahy. Pokud se chceme zaměřit na studium šlechty a jejího každodenního života, nejvíce nás budou zajímat deníky jednotlivých šlechticů a korespondence. Proto se zaměříme na téma deníkových zápisků, jelikož deníky nejsou dosud podrobněji prozkoumány. Řada těchto významných pramenů je nedotčena, nebo jsou tyto prameny dotčeny jen náznakem.

Právě proto, že jsou zatím některé prameny každodenního života šlechty neprozkoumány, se budeme zabývat deníky Jana Jáchyma ze Žerotína. Tento šlechtic žil mezi léty 1667–1716 a pocházel z velkolesinské větve rodu Žerotínů.¹ Působil na panstvích ve Velkých Losinách, Bludově a Třemešku a dalších, která mu patřila. Jan Jáchym si své deníky psal od roku 1704 do roku 1716. Na základě písemných záznamů Jana Jáchyma v denících se budeme snažit analyzovat jeho každodenní život. Zmiňované deníky jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Olomouci.² Nebudeme se zabývat celým obdobím, po které si šlechtic psal své každodenní záznamy, ale vymežíme si období v letech 1704–1706. První tři roky jsou dostatečným a rozsahově adekvátním pramenem, pro zmapování každodenního života šlechtice. Další roky deníkových záznamů, bude možné prozkoumat v magisterské práci, kde bude větší prostor pro celkové zmapování deníkových zápisků Jana Jáchyma ze Žerotína. V časovém období 1704–1706 jsou zachyceny všechny důležité mezníky, kterým se chceme věnovat. Například cestování šlechtice ze svých panství na zemský sněm do Brna, odkud většinou Jan Jáchym pokračoval do Vídně k císařskému dvoru. Pobyt a aktivity spojené s působením na císařském dvoře a mnoho dalších témat, kterým se budeme věnovat v další části práce. Ačkoliv denní záznamy jsou spíše kratší formy, můžeme usoudit, že v nich hrabě zaznamenával skutečnosti, které pokládal za nejzávažnější. To bylo něco k prameni, na němž se budeme snažit rekonstruovat každodenní život šlechtice na přelomu 17. a 18. století.

Dějiny šlechty a studiem pramenů jejich každodennosti se v našem prostředí do 90. let 20. století nezabývalo mnoho historiků. Po roce 1990 dochází k velkému obratu, kdy se setkáváme s obdobím rozmachu studia šlechty. V tomto žánru převládá jeden z aspektů, a to

---

¹ LAPÁČEK, Jiří: *Po stopách Žerotínů*. Přerov: Statutární město Přerov, 2012, s. 51.

² ZA v Opavě, pob. Olomouc, fond Rodinný archiv Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

je šlechtická každodennost. K prvním syntézám domácího výzkumu dospěli historikové někdy na přelomu tisíciletí. K nejvýraznějším pracím patřily publikace od Petra Matějíčka a Marie Koldínské.

Proto jako základní literaturu, která se zabývá každodenním životem raně novověké aristokracie, můžeme uvést rozsáhlé dílo Petra Matějíčka: *Svět české aristokracie (1500–1700)*.³ V tomto díle nás chce autor seznámit s životem šlechty v průběhu celého raného novověku. Zaměřuje se na základní témata jako je otázka urozenosti a šlechtická hierarchie, kdy poukazuje na to, jak se šlechta předbřlohorského a pobřlohorského období proměňovala, jak fungovala hierarchie urozenosti a titulů a jak moc to bylo pro tehdejší společnost důležité. Další část je zaměřena na šlechtický majetek. Na to, jak se šlechtický majetek dal nabýt, ale i pozbyt. Pro šlechtice bylo velmi důležité, jaké panství vlastnil, a to, že si mohl nechat vybudovat rozsáhlá sídla nebo paláce v hlavních městech monarchie, nejčastěji v Praze a ve Vídni. Například Jan Adam Ondřej z Lichtenštejna si nechal zbudovat zahradní palác na předměstí Vídne a rozšířil tak svou palácovou rezidenci v centru města.⁴ Následující část knihy se věnuje aristokratické kariéře, což byla jedna z nejdůležitějších věcí, o kterou se v této společnosti bojovalo. Zde se pojednává o tom, jaké posty šlechtic mohl zastávat a také o tom, jaké musel vynaložit úsilí, aby jich dosáhl. Například musel zaplatit vysoké částky osobám, které se za něj přimlouvaly. Dnes by se to jistě dalo chápat jako úplatky. Kariéru mohl šlechtic budovat v zemských úřadech, na císařském dvoře, v armádě, diplomacii či duchovní sféře. Následně se autor dostává k sociálnímu zázemí, výchově, rodině, sňatkům a přátelům. Můžeme říci, že tato kniha postihuje základní rysy každodenního života aristokrata a přibližuje je na základě studia značného množství pramenů.

Další podobnou knihu napsala Marie Koldínská: *Každodennost renesančního aristokrata*.⁵ Tato kniha se také specializuje na mnohá témata například na rodinný život, volný čas, umírání a smrt či na postoj mezi pány a poddanými. Publikace se zaměřuje na hlavní sféry šlechtického života. Pomáhá lépe se zorientovat ve šlechtické domácnosti, nebo také v tom, jak byla vnímána otázka smrti a umírání v tehdejší společnosti. Jednou z dalších knih, které se obecně zaměřují na dějiny každodennosti, je publikace Václava Bůžka a kolektivu: *Společnost českých zemí v raném novověku*.⁶ Setkáváme se zde se všemi vrstvami společnosti.

---

³ MAŤEJČEK, Petr: *Svět české aristokracie (1500–1700)*. Praha: NLN, 2004, 1060 s.

⁴ Tamtéž, s. 226.

⁵ KOLDÍNSKÁ, Marie: *Každodennost renesančního aristokrata*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2001, 254 s.

⁶ BŮŽEK, Václav a kol.: *Společnost v českých zemích raného novověku: struktury, identity, konflikty*. Praha: NLN, 2010, 1025 s.

Od venkovské společnosti přes měšťany a šlechtu se dostáváme až k samotnému císaři habsburské monarchie. Dozvídáme se, jak to probíhalo na císařském dvoře. Jsou zde zmíněni konkrétní šlechticové a jejich poznámky o životě na císařském dvoře. Téma císařského dvora je pro nás jedno z nejdůležitějších. Na základě již zmiňovaných denních zápisů Jana Jáchyma tak budeme moci rekonstruovat, jak to na císařském dvoře fungovalo.

Aleš Valenta je autorem knihy: *Lesk a bída barokní aristokracie*.⁷ Již z názvu je patrné, že kniha se bude orientovat na aristokratické vrstvy, které v období baroka utrácely horentní sumy za marnotratnosti. Setkáváme se zde s tím, jak se uplácelo pro získání dvorských úřadů. Jednou z hlavních věcí, která vedla k úspěchu, byly vysoké půjčky české aristokracie císaři. Pokud by neposkytli půjčky, upadli by v nemilost, což nechtěl připustit žádný šlechtic. Některé rodiny přivedly tyto půjčky až k samotnému bankrotu, protože si samy musely půjčovat, aby se mohly zavděčit císařské milosti. Dále to byla také výstavba honosných sídel, kvůli nimž se rodiny zadlužovaly. Na toto budování a rozhazování peněz doplatily například rody Černínů či Morzínů. V této publikaci je celkově dobře shrnuta marnotratnost šlechticů, kteří se chtěli oddávat pouze radovánkám, ale jen málo z nich se dokázalo vzchopit a zachránit rodinný majetek pro další generace rodu. Tato kniha odkazuje, na dílo švýcarského historika Petera Herscheho: *Volný čas a marnotratnost. Evropská společnost a kultura v barokní době. (Muße und Verschwendung. Europäische Gesellschaft und Kultur im Barockzeitalter)*. Autor zde předložil podrobné sociální a hospodářské dějiny barokního katolicismu. Zaměřuje se na porovnávání životních postojů katolíků a protestantů ve všech sférách společenského života. Setkáváme se zde se skromnými protestanty a rozhazovačnými katolíky. Právě katolíci utráceli za honosné církevní stavby. Autorovi se podařilo prokázat, že je s barokním uměním spjatá hospodářská a sociální oblast.⁸ To dokazuje, že katolická aristokracie utrácela za budování kostelů, kapliček a dalších staveb vysoké částky oproti protestantské aristokracii.

K výraznému trendu patří i orientace na prameny osobní povahy šlechty. V hledáčku historiků se ocitla také korespondence. Jednou z velmi významných publikací tohoto charakteru je edice Pavla Marka: *Svědectví o ztrátě starého světa: manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna*.⁹ Důležitým znovunalezeným pramenem jsou deníky. Jedna z mála starších edic, která se zabývá deníky, je publikace Maxe

---

⁷ VALENTA, Aleš: *Lesk a bída barokní aristokracie*. Univerzita Hradec Králové: Veduta, 2011, 290 s.

⁸Tamtéž, s. 8–9.

⁹ MAREK, Pavel (ed.): *Svědectví o ztrátě starého světa: manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna*. České Budějovice: Historický ústav Jihočeské univerzity, 2005, 713 s.

Dvořáka: *Dva deníky dra Matiaše Borbonia z Borbenheimu*.¹⁰ K tomuto dílu byla vydána ještě jedna publikace, která ho dostatečně vysvětluje *Životopis lékaře Borbonia a výklad jeho deníků* od Gustava Gellnera.¹¹ Žádné starší dílo, které by se věnovalo deníkům, nebylo vydáno.¹² V současné době máme k dispozici i v českém jazyce několik studií a edic, které se zaměřují výhradně na studium těchto pramenů, jako hlavního zdroje.

Výše zmínění autoři Petr Maťa, Marie Koldínská se podíleli na vydání knihy: *Deník rudolfínského dvořana. Adama mladšího z Valdštejna (1602–1633)*.¹³ Kniha popisuje jedno z nejdůležitějších období v historii vůbec, a to období před vypuknutím stavovského povstání, porážku českých stavů na Bílé hoře a následnou třicetiletou válku, která propukla. Díky deníkovým záznamům Adama mladšího z Valdštejna se dozvídáme mnoho o životě české aristokracie v první polovině 17. století. Seznamujeme se s životem na císařském dvoře Rudolfa II. Můžeme se také dozvědět o různých společenských aktivitách, které u císařského dvora probíhaly. Adam mladší z Valdštejna je významným aristokratem, který zastával vysoké úřednické posty v čele české zemské vlády.¹⁴ Je to jeden z nejcennějších pramenů období raného novověku, který byl zpracován.

Další významné výzkumy byly zveřejněny v odborných studiích a článcích, které se zabývají každodenností šlechticů nebo alespoň prameny osobní povahy. Článek *Nejstarší české a moravské deníky. (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*¹⁵ Petra Mati je jedním, z těch kde se snaží autor upozornit na deníky jako významný pramen osobní povahy. Přibližuje celkovou podstatu deníků, jako významných pramenů a upozorňuje, že toto téma není ještě dostatečně prozkoumáno.¹⁶ Nastiňuje, jaká témata se v těchto pramenech můžou nejčastěji vyskytovat. Proto jsou deníky velmi příhodné pro rozsáhlejší bádání.

Pokud se budeme zaměřovat na širší oblast zkoumání deníků raně novověké aristokracie, je důležité zmínit článek Alessandra Catalana: *Die Tagebücher und Tagzettel des Kardinals*

---

¹⁰ DVOŘÁK, Max: *Dva deníky dra Matiaše Borbonia z Borbenheimu*. Praha:

Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1896, 165 s.

¹¹ GELLNER, Gustav: *Životopis lékaře Borbonia a výklad jeho deníků*. Praha, 1938.

¹² MAŤA, Petr: *Nejstarší české a moravské deníky. (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*. FHB 18, 1997, s. 101.

¹³ KOLDÍNSKÁ, Marie – MAŤA, Petr: *Deník rudolfínského dvořana. Adam mladší z Valdštejna*. Praha: Argo, 1997, 456 s.

¹⁴ Tamtéž, s. 10–13.

¹⁵ MAŤA, P.: *Nejstarší české a moravské deníky*, s. 99–120.

¹⁶ Tamtéž, s. 99–120.

Ernst Adalbert von Harrach.¹⁷ V tomto článku dochází k seznámení s tím, co byly tzv. Tagzettel (denní listy volně přeloženo). Pohybujeme se v období první poloviny 17. století. Tyto listy se staly jedním z důležitých informačních zdrojů tehdejší společnosti, protože byly vkládány do dopisů a posílány tak po celé Evropě. Zajímavé je, že byly psány ve dvou jazycích: italštině a němčině. Autor nás seznamuje se vznikem pošty a tím, jak bylo toto odvětví důležité pro předávání informací. Právě kardinál Harrach byl jedním ze šířitelů svých vlastních Tagzettel po celé Evropě. V denících kardinála Harracha se setkáváme s typickým popisem, kdy denní záznam začíná datem, místem nebo dnem svatých. Za normálních okolností pak pokračuje popisem, kde se zúčastnil mše. V denících nenalzáme jen stereotypní poznámky, ale setkáváme se s tím, že si kardinál značil narození, úmrtí, nemoci, kterými trpěl, také to, u koho obědval, nebo koho hostil on. Zajímavé je, že i kardinál trpěl jednou z neřestí a tou byly hazardní hry, které se v denících vyskytují.¹⁸ Tyto deníky vydal výše zmíněný autor v rozsáhlé edici: *Zápas o svědomí: kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*.¹⁹

Článek Jiřího Sehnala: *Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína: Životní styl českého šlechtice v době vrcholného baroka, se zabývá přímo osobou Jana Jáchyma ze Žerotína a jeho deníkovými zápisky*²⁰ se zabývá konkrétně osobou Jana Jáchyma ze Žerotína. Tento článek vychází ze studia uvedených let deníkových zápisků: 1704–1707, 1710–1711 a 1713.²¹ Celkově shrnuje, čím vším se šlechtic zabýval, ale přednostně se autor zaměřuje na kulturu, umění a také na zjištění toho, zda měl hrabě na svém panství svou vlastní zámeckou kapelu.²²

Cílem Jiřího Sehnala bylo shrnout v článku informace, které můžeme v denících nalézt. Naším cílem bude naopak konkrétně se zaměřovat na určitá témata, která se v denících vyskytují, a to zejména na společnost, ve které se Jan Jáchym pohyboval a na to, jak se šlechta dokázala bavit na císařském dvoře, nebo na svých rodinných panstvích. To, že nejčastějším druhem zábavy bylo hraní hazardních her, chození na lov, poslouchání hudebních představení, zhlédnutí některých divadelních představení, nebo plnění svých

---

¹⁷ CATALANO, Alessandro: *Die Tagebücher und Tagezettel des Kardinals Ernst Adalbert von Harrach*. In: Josef Pauser u.a. (Hg.): *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.–18. Jahrhundert)*. Ein exemplarisches Handbuch (MIÖG Ergänzungsband 44), Wien-München 2004, s. 781–789.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ CATALANO, Alessandro: *Zápas o svědomí: kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*. Praha: NLN, 2005, 637 s.

²⁰ SEHNAL, Jiří: *Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína. Životní styl českého šlechtice v době vrcholného baroka*. CMMI 19, 2000, č. 2, s. 367–389.

²¹ Tamtéž, s. 368.

²² Tamtéž, s. 388.

povinností v rámci císařské služby, budeme rekonstruovat na základě již zmiňovaných deníků.

Jedním z dalších odborných článků je článek Jiřího Kubeše: *Tobiáš Antonín Seeman a jeho kalendářové zápisy z let 1726–1747*.²³ Na základě této interpretace se setkáváme s velmi zajímavým pojednáním o tom, jak si hofmistr Františka Antonína Šporka zaznamenával kalendářové zápisky. Z příkazu svého pána si Seeman s velkou přesností, v řádu hodin, zapisoval dění na hraběcím dvoře a věci s tím související. Zápisky ze šporkovského období ze všeho nejvíce připomínají jakousi kroniku pestrého každodenního života kukského pána.²⁴ Zde vidíme, že zápisky se netýkají jenom osoby hofmistra Seemana, ale také se podrobně věnují jeho pánovi. Hofmistr Seeman si musel na základě své funkce psát tyto záznamy, ale to, že se v nich zmiňoval i o osobních záležitostech svého pána Františka Antonína Šporka, je velmi vítané v kruzích odborníků, kteří se o vlastníka kukského panství zajímají podrobněji. Proto je tento pramen velmi cenný a dokážeme podle něj lépe rekonstruovat život již zmiňovaného barokního mecenáše Františka Antonína Šporka.²⁵

Podobná je studie Aleše Stejskala: *Deníky nebo úřednické zápisky? Studie k problematice a používání tištěných kalendářů z doby posledních Rožmberků*.²⁶ Rozebírány byly kalendářové záznamy z let 1540 až 1616.²⁷ Toto časové období zachycuje významnou dekádu působení nejvýznamnějších členů rožmberského rodu. Deníky nebo úřednické zápisky byly nejčastěji zhotovovány přímo úředníky, kteří působili na jihočeských panstvích. Tyto kalendáře byly dříve používány pro doplnění informací a událostí, ne jako samostatné prameny. Tak jako tomu bylo v případě hofmistra Seemana, byli rožmberští úředníci také povinni si tyto zápisky vést a následně je odevzdávat. Díky tomu, že byla značná část těchto kalendářů zachována, mohl autor učinit rozsáhlou analýzu. Dozvídáme se, že pokud byly v kalendářích činěny poznámky, dost se podobají charakteru deníků, ačkoliv tyto poznámky nebyly činěny každodenně jako právě u deníků.²⁸ Kalendáře se od deníků odlišují také podle pisatele, který kalendář psal, pokud jej psal po dobu několika let, tak jsou zápisy častější a pravidelnější. Nesetkáváme se s tím, že by zápisky byly méně četné například v období

---

²³ KUBEŠ, Jiří: *Tobiáš Antonín Seeman a jeho kalendářové zápisy z let 1726–1747*. *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 9–23.

²⁴ Tamtéž, s. 12.

²⁵ Tamtéž, s. 9–23.

²⁶ STEJSKAL, Aleš: *Deníky nebo úřednické zápisky? Studie k problematice a používání tištěných kalendářů z doby posledních Rožmberků*. *Archivum Trebonense* 10, 2002, s. 116–151.

²⁷ Tamtéž, s. 120.

²⁸ Tamtéž, s. 130.

svátků nebo žní. Obsahem těchto zápisků, jsou nejčastěji cesty, počasí, úřednická práce, návštěvy spjaté s obědy, kterých se účastnili, rodina a události na panství a v habsburské monarchii. Vyskytují se zde i šifry nebo neidentifikovatelné zkratky, které se badatelům nepodařilo dosud rozluštit.²⁹ Právě s tímto fenoménem i tématy se setkáváme v denících šlechticů. Proto je těžké zařadit tyto kalendáře jako prameny každodennosti, nebo je přirovnávat k deníkům, když poznámky o zmíněných tématech byly zapisovány nepravidelně.

---

²⁹ STEJSKAL, A.: *Deníky nebo úřednické zápisky*, s. 136–141.

2 Metodologie a analýza deníku jako pramene

Jak bylo výše zmíněno, můžeme s jistotou tvrdit, že právě deníky jsou jedním z velmi důležitých pramenů osobní povahy, i když do nedávna nebylo deníků tolik využíváno. S výskytem deníků se setkáváme již v druhé polovině 16. století. Do této kategorie můžeme jako jeden z významných pramenů řadit i cestovní deníky. Tyto deníky však spíše zachycují geografické zápisky. Popisují cestování pisatele, jak dlouho mu trvala cesta z jednotlivých měst, nebo nás informují o jeho studiu na zahraničních univerzitách.³⁰ Cestovní deníky zachovávají mnohé údaje o zahraničních zemích, ve kterých se tehdejší mladí kavalíři pohybovali.

Deníky všeobecného typu, jak je ve svém článku nazval Petr Maťa,³¹ jako takové jsou záznamy, které si pisatel vede pravidelně. V našem případě můžeme říci, že Jan Jáchym byl poctivým pisatelem deníku a až na pár výjimek jsou záznamy každodenní.³² Tyto záznamy se týkají převážně společenského dění, ve kterém se šlechtic pohyboval, a jsou psány s nevelkým časovým odstupem.³³ O denících tohoto charakteru by bylo mylné si myslet, že v nich najdeme nějaké osobní poznámky. Zápisky se většinou týkají věcí, které se kolem pisatele odehrávají, ale nelze zachytit jeho bezprostřední názor. Některé události, které se v denících vyskytují, mohly být pro jiného pisatele všední a nemusel si je zaznamenávat. Právě tato skutečnost propůjčuje jednotlivým deníkům svébytný charakter, který je předpokladem jejich mnohostranné využitelnosti.³⁴

Pokud se pustíme hlouběji do studia deníků, zjistíme zásadní informace o životě pisatele a nejen o jeho životě. Pisatel deníků se vyjadřuje o svých blízkých, ať už se to týká rodinných příslušníků, nebo přátel v rozsáhlé aristokratické společnosti, ve které se pisatel pohybuje. Díky tomu můžeme získat značné informace o ostatních šlechticích, se kterými se pisatel deníku stýká často, nebo jsou to jeho blízcí přátelé. Pomocí Jana Jáchyma a jeho deníkových záznamů se dostaneme do široké a velmi významné společnosti, která se účastnila zasedání

---

³⁰ MAŤA, P.: *Nejstarší české a moravské deníky*, s. 100.

³¹ Tamtéž, s. 101.

³² Ale například 17. března 1705 si Jan Jáchym nezapsal nic a místo pro zápis je prázdné. ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V- 2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 22r. Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

³³ MAŤA, P.: *Nejstarší české a moravské deníky*, s. 102.

³⁴ Tamtéž, s. 108.

zemských sněmů v období mezi léty 1704–1706, a také do společnosti pohybující se na císařském dvoře.³⁵

V denících se setkáváme s různými tématy. Jak bylo výše naznačeno, pojednává se zde o rodinných příslušnících a blízkých přátelích, se kterými se zmiňovaný šlechtic stýká. Jedním z dalších četných témat v denících je zapisování si účasti na bohoslužbách. V celkovém kontextu zápisků je s tématem nakládáno různě, ale můžeme říci, že jde o jedno z nejfrekventovanějších témat, které se v denících Jana Jáchyma vyskytují.

Dalším tématem, které se v denících vyskytuje, je společenské dění. V našem případě je to nejčastěji za pobytu Jana Jáchyma ve Vídni. Setkáváme se zde s popisem dění během jednotlivých dnů strávených u dvora. Jan Jáchym popisuje, jak často se pohyboval v bezprostřední blízkosti císaře, že v jeho doprovodu chodil na některé mše, jezdil na lovy nebo slavil významné svátky nebo narozeniny budoucího císaře a císařovny. Jan Jáchym byl dvořanem následníka trůnu arcivévody Josefa I., který se stal císařem po smrti Leopolda I. v roce 1705. Na dvoře se účastnil plesů, divadelních a hudebních představení. Zápisky popisují to, jak se celá společnost bavila po večerech, z toho můžeme vyčíst, že byl Jan Jáchym vášnivým hráčem hazardních her a ve společnosti to nebylo nic neobvyklého, protože se her někdy účastnily i dámy. Toto téma bude podrobněji rozebráno a analyzováno v další části práce. Avšak Jan Jáchym se pohybuje v širší společnosti i při účasti na zemském sněmu nebo při pobytu na svém panství.³⁶

Všechna zmíněná témata, která byla v této části práce vyjmenována, budou následně podrobena důkladné analýze. Sice se v nich setkáváme se subjektivním názorem pisatele na události, což nemusí být vždy dobré, máme alespoň nějaké povědomí o tom, jak byly události, které se děly, vnímány okolní společností.

Pomocí těchto deníkových záznamů, můžeme sledovat i charakter pisatele, to jak se v průběhu let měnil jeho pohled na určité věci, nebo zda se setkával více, či méně s určitými lidmi, nebo zda zaznamenal postup ve své kariéře.

Vstup deníků do každodenního života raně novověké společnosti je nutně podmíněn růstem hodnoty sebe sama v renesanční epoše a předznamenává nastávající akceleraci procesu

---

³⁵ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V- 2275/1-21, evid. jedn. 58–78, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

³⁶ Tamtéž.

lidského poznání. Otázku proč si aristokraté vůbec deníky psali, může dokládat domněnka, že psaní deníků posilovalo sebevědomí a demonstrovalo důležitost jedince v rámci rodiny.³⁷ Deníky byly dokladem scestovalosti jedince, rozhledu a širokých společenských styků, které si dokázal jedinec za celý svůj život vybudovat. Proto pro šlechtice bylo velmi důležité si své poznatky a zážitky zapisovat.

---

³⁷ MAŤA, P.: *Nejstarší české a moravské deníky*, s. 117.

3 Genealogie rodu Žerotínů

3.1 Počátky rodu a rodové linie Žerotínů

Jedním z nejznámějších starobylých rodů, který se na Moravě vyskytoval, byl rod pánů ze Žerotína. Podle vsi Žerotín v okrese Šternberk převzala rodina své jméno,³⁸ tuto vesnici získal rod na konci 12. století. Tento rod je spjat s historií českých zemí. Ať už jsou to události slavné, či neslavné. Pád českého státu, většinou znamenal i pád žerotínského rodu.

S předpokládanými předky pánů ze Žerotína se setkáváme někdy na konci 12. století. Nejstarším prokázaným předkem Žerotínů je Blud z Bludova (1195–1215), který se objevuje na listině knížete Jindřicha z roku 1195, tato listina je ovšem falzum ze 14. století. Pravá listina, ve které se objevuje Blud, pochází z roku 1201. Je zde nazván jako „Prefectus Prerouiensis“.³⁹ Podle dalších dochovaných listin, bohužel některé jsou falza, se dozvídáme o možných příbuzných Bluda.

Majetková základna a počet žijících členů rodu Žerotínů nebyl moc dobrý. Na počátku druhé poloviny 15. století rod reprezentovali bratři Bernard a Jan. Těmto bratrům zpočátku patřily pouze vsi Žerotín a Hrdibořice, které od sebe byly značně geograficky vzdálené.⁴⁰ V 16. století rod dosáhl největšího rozvoje a majetkových zisků. V tomto období docházelo ke značné prosperitě, která znamenala budování rozsáhlých reprezentačních sídel. Po stavovském povstání a prohrané bitvě na Bílé hoře se museli členové rodu vzdát svého protestantského vyznání. Mnozí z nich tak neučinili, takže museli opustit zemi, to bylo doprovázeno konfiskacemi a nuceným prodejem majetku. Ti, kteří přešli ke katolickému vyznání, mohli zůstat na svých panstvích a v budoucnu se zařadili do společnosti jako katolická říšská hrabata.

Rod Žerotínů má mnoho rodových linií, které se různě majetkově propojovaly a zároveň odlučovaly. Mnoho badatelů, kteří se historií rodu zabývají, rozdělují rodové linie jinak. Proto je velmi těžké určit, kolik rodových linií pánů ze Žerotína bylo.

---

³⁸ OTTO, J.: *Ottův Slovník naučný: illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Praha 1908, díl XXVII. s. 814.

³⁹ LAPÁČEK, J.: *Po stopách*, s. 10.

⁴⁰ Tamtéž, s. 15.

Například autor rukopisu *Virtus Leonina* a podobně také Bohuslav Balbín rozdělili žerotínský rod tímto způsobem: na začátku se zmiňuje o mytických počátcích, kde figuruje Plichta ze Žerotína, následuje přehled Žerotínů do Jiřího IV. Jmenovitě jsou uvedeny rodové větve napajedelská, břeclavská, kolínská, starojičínská, náměšťská, valašskomeziříčská a vízbersko-losinská.⁴¹ Podle tohoto přehledu se můžeme orientovat. Všechny rodové větve jsou pojmenovány podle měst, která měli členové rodu ve svých rukou. Díky tomu si můžeme představit, ve kterých částech Moravy a Slezska se členové jednotlivých linií nacházeli. Jiné rozdělení rodových linií můžeme najít ve Slovníku naučném za redakce Františka Ladislava Riegera a Jakuba Malého z roku 1873, nebo také v Ottově slovníku naučném, kde se touto problematikou zabýval Jan Slavík.⁴²

Nyní je nutno se krátce věnovat osobnosti Karla staršího ze Žerotína, který je svým významem v rodové genealogii naprosto nepominutelný. Nebudeme se podrobněji zabývat jeho životem, jen se o něm v krátkosti zmíníme. Tento šlechtic pocházel z napajedelské větve. Dostalo se mu rozsáhlého vzdělání. Nejdříve začal navštěvovat ivančickou bratrskou školu na moravskokrumlovském panství pánů z Lipé, následně podnikl kavalírskou cestu, kdy navštívil evropské protestantské univerzity například v Ženevě a holandském Leydenu.⁴³ Po návratu začal postupně přebírat dědictví po otci. Ve službách Karla staršího ze Žerotína působil také Jan Amos Komenský, který pod jeho patronací mohl navštívit univerzity v Herbornu a Heidelbergu.⁴⁴ Jednou z nejdůležitějších etap v životě Karla staršího ze Žerotína bylo politické působení. V roce 1594 zahájil svou kariéru u zemského soudu. Následně se také zapojil do hnutí proti císaři Rudolfovi II. v roce 1607, což mu vyneslo místo zemského hejtmána. Nejvíce rozepří je však vedeno v otázce o zradě během českého stavovského povstání. Právě to, že byla Morava dosud neutrální, byl velký problém pro české povstalce, potřebovali Moravu, aby mohli společně udeřit na císařské vojsko. Přistoupení Moravanů by zvýšilo mezinárodní autoritu českých stavů a císař by se dostal do tísně.⁴⁵ Karel starší ze Žerotína, byl proti tomu, aby se Morava zapojila do povstání po boku Čech. Jeho postoj byl v tomto ohledu znám. Snažil se alespoň v roli diplomata a vyjednávače dosáhnout nějakého kompromisního výsledku, aby zamezil bojům.⁴⁶ Následně se po vyhlášení obnoveného zřízení zemského pro Moravu dobrovolně vystěhoval do Vratislavi, i když jako jediný protestantský

---

⁴¹ LAPÁČEK, J.: *Po stopách*, s. 15.

⁴² Tamtéž, s. 15.

⁴³ KNOZ, Tomáš: *Karel starší ze Žerotína, Don Quijote v labyrintu světa*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 43–50.

⁴⁴ Tamtéž, s. 37.

⁴⁵ FUKALA, Radek: *Karel starší ze Žerotína*. Ostrava: Scholaforum, 1996, s. 9.

⁴⁶ KNOZ, T.: *Karel starší ze Žerotína*, s. 70.

šlechtic měl povolení k pobytu na svých panstvích. Nakonec při pobytu na zámku v Přerově v okruhu svých blízkých v roce 1636 zemřel.⁴⁷

Na příkladu Karla staršího ze Žerotína, jsme chtěli poukázat na to, že z rodu Žerotínů vzešel člen, který za doby svého života působil ve velmi vysokých státních úřadech a vlastnil rozsáhlá panství na Moravě. Nakonec se, jak bylo zmíněno, postavil proti stavovskému povstání, protože chtěl vše vyřešit diplomatickou cestou. To se mu nepodařilo, protože na Moravě došlo k převratu a on byl uvězněn. Po porážce na Bílé hoře, mohl zůstat na svých panstvích jako jeden z mála protestantských šlechticů. Zde vidíme, jakého dosáhl postavení, protože císař Ferdinand II. nebyl tak laskavý k ostatním šlechticům, kteří se na povstání podíleli.

3.2 Velkolesinská větev

Velkolesinská větev svobodných pánů a hrabat ze Žerotína nás bude z celé kapitoly zajímat nejvíce. Právě z této větve pocházel Jan Jáchym, kterému se budeme konkrétněji věnovat v ostatních částech práce. Zde se dozvíme, jak se tato větev Žerotínů dostala ke svému majetku, jaké zastávali členové rodu úřady a posty a jak si stáli v celé aristokratické společnosti.

Nejdříve si představíme zakladatele šumperské větve rodu. Považujeme za něj Jana I. staršího ze Žerotína († 1499). Byl synem Bernarda ze Žerotína a Doroty z Chuděchromě. V době svého života se přiklonil na stranu tehdejšího českého krále Jiřího z Poděbrad, za což mu byl odebrán hrad Edlštejn. V následujících letech ale dosáhl velkého majetku. V roce 1475 koupil Fulnek, roku 1486 převzal od Petra z Rožmberka strážnické panství a nakonec si koupil roku 1496 Šumperk s Novým Hradem a Bludovem. Tyto statky, které vlastnil na Moravě a ve Slezsku, jej činily velmi bohatým pánem. V roce 1478 byl dědičně přijat do panského stavu. Také se podílel na vykonávání úřednických funkcí. Mezi léty 1480–1482 zastával funkci nejvyššího sudího v Olomouci.⁴⁸ Z jeho manželství vzešlo šest synů, Jan († 1530), který byl zakladatelem strážnické a kolínské větve rodu, Viktorín, Jiří, Bartoloměj, Bernard a Petr.

Petr ze Žerotína ještě za života svého otce zdědil šumperské zboží, ke kterému patřily Losiny, Šumperk a Nový hrad. Později získal také od Jindřicha Tunkla Bludov. Na severu Moravy své

---

⁴⁷ KNOZ, T.: *Karel starší ze Žerotína*, s. 293.

⁴⁸ JAŠŠ, Richard: *Historická ročenka Velké Losiny 2000*. Šumperk 2001, vyd. 1, č. 3. 2001, s. 17.

panství rozšířil o hrad Rabštejn s Rýmařovem, v okolí začal dolovat zlato, stříbro a olovo, a Zvoli. Výměnou za Bohuslavice a Dubíčko získal ještě v roce 1527 Třemešek. Petr vykonával úřad nejvyššího moravského komořího a hejtmána olomouckého kraje, náleželo mu právo nosit přilbici ozdobenou korunou.⁴⁹ Asi kolem roku 1488 si vzal za manželku Markétu z Pernštějna, se kterou měl čtyři syny, kterým zanechal rozsáhlé dědictví. Zikmund († 1537) získal Zvoli, zemřel však bezdětný, proto jeho zboží přešlo na syna bratra Viléma. Vilém († 1549) podědil po otci a strýcích Starý Jičín, Hustopeče, Kladruby a Rožnov s Valašským Meziříčím a založil starojičínskou větev rodu. Bedřich († 1543) spravoval z rodinného majetku Nový Jičín a Štramberg a založil štramberskou větev, jeho vnukem byl nejslavnější člen rodu Karel starší ze Žerotína.⁵⁰

Posledním synem byl Přemek I. ze Žerotína, který držel Šumperk s příslušenstvím. Zde se setkáváme s prvním důležitým rozdílem, protože Přemek se odklonil od katolické víry a přiklonil se k luterství na rozdíl od svého otce, který zemřel jako římský katolík. V tomto období bylo obvyklé přecházet k novým náboženstvím. Následně docházelo v 16. století k silicímú nábožensko-politickému napětí, které vyvrcholilo, jak je nám známo v bitvě na Bílé hoře. Zde pak nacházíme základy dalšího osudu rodu. Vraťme se však zpět k Přemkovi I. ze Žerotína. S manželkou zplodil sedm synů, avšak jen o pěti se nám dochovaly zmínky. Po Přemkově smrti v roce 1558 spravovali majetek společně, ale později si jej museli rozdělit, protože mezi bratry začaly panovat spory. Petrovi a Janovi II. zvanému mladší připadly společně Losiny, Vízemberk a Šumperk. Zikmundovi připadla Zvole, kterou následně prodal, a Jetřichovi Bludov, ale v roce 1568 jej nechal přepsat olomouckému biskupovi. Poslední z bratrů Boreš zemřel záhy po narození.⁵¹ Nedlouho poté došlo ke sporům mezi bratry, straším Janem a mladším Zikmundem. Došlo k souboji, při kterém byl Zikmund raněn mečem a na následky zemřel. Jan byl nakonec za bratrovraždu odsouzen k roku těžkého žaláře. Trest si odpykal na losinské tvrzi. Po odpykání si trestu se Jan opět začal starat o své panství. Nakonec ho rozšířil o obce Sobotín a Važany a roku 1589 připojil Bludov a Rudu. Jan se pustil do rozsáhlé stavební činnosti. Na základech tvrže ve Velkých Losinách nechal postavit renesanční zámek. Byl zbudován lázeňský dům. Mezi léty 1600–1603 nechal postavit luteránský kostel. Jan mladší zastával úřad zemského soudce a byl čtyřikrát ženat.⁵²

---

⁴⁹ LAPÁČEK, J.: *Po stopách Žerotínů*, s. 46.

⁵⁰ Tamtéž, s. 47.

⁵¹ JAŠŠ, R.: *Historická ročenka*, s. 18.

⁵² LAPÁČEK, J.: *Po stopách*, s. 47.

Svým synům zanechal rozsáhlé dědictví. Největší naděje vkládal do synů Jana Jetřicha a Přemka II. Tito synové byli posíláni na studia do Štrasburku. Také jejich velké svatby, které se konaly, mnohé vypovídají. Přemek II. si vzal za manželku Annu Marii hraběnku Šlikovou z Holejče, což byla jedna z nejvýznamnějších šlechtičen v českých zemích. Avšak došlo k povstání českých stavů a ke stavovské válce. Oba bratři se postavili na stranu vzbouřených stavů a vykonávali úřady zemských soudců. Po porážce při bitvě na Bílé hoře došlo k trestům.⁵³ Bratři byli potrestáni ztrátou tří čtvrtin majetku, zbytek byl zkonfiskován, pouze na věna manželek se to nevztahovalo. Po této velké porážce to vypadalo velmi špatně s rodinným majetkem a celým rodem. Majetek si měli rozdělit císařovi příbuzní, ale ani jeden neměl dostatek prostředků na jeho odkoupení. Naštěstí se našlo mnoho vlivných přímluvců, kterým se podařilo, aby si mohli postupně odkoupit svůj majetek zpět. Nakonec se zdařilo za přímluv Jindřicha Šlika, který byl mocným císařským ministrem a také jedním z nejbohatších pozemkových vlastníků v českých zemích,⁵⁴ vyjednat udržení dědičného majetku za podmínky vyplacení vysokého odstupného a přestoupení ke katolické víře do tří měsíců. Přesto ale oba i s manželkami tajně setrvali v luterské víře. Jan Jetřich neměl žijícího dědice a jeho majetek tedy podědil bratr Přemek II.

Dědicové majetku Přemka II., což byl Karel Jindřich a Přemek III., třetí syn Jan Jáchym zemřel v mladistvém věku, a pět dcer dostali v roce 1652 tříměsíční lhůtu na to, aby přestoupili ke katolicismu. Přestoupil jen Přemek III., kterému byly ponechány moravské statky. Přemek III. byl dobrým hospodářem, ale krutým pánem ke svým poddaným. Za jeho působení propukla několikrát povstání. Všechny tyto vzpoury byly tvrdě potlačeny a vůdcové poslední vzpoury v roce 1662 byli před losinským zámkem popraveni mečem.⁵⁵

Založil v roce 1651 osadu Přemyslov (Premislau) a v roce 1653 koupil panství Třemešek od Jana hraběte Rotha za 21 500 zlatých a Drahaňovice v roce 1671. Přemek dále rozšiřoval své panství. V roce 1673 náhle umírá v Losinách. Veškerý svůj majetek zanechal svým synům Janu Jáchymovi (1. 4. 1667 – 8. 5. 1716 Losiny) a Maxmiliánu Františku Antonínovi (5. 9. 1662 Losiny – 1706). Synové však nebyli plnoletí, a proto přešli do poručenství jejich tety, otcovi sestry Angeliky Sybily hraběnky z Galle.⁵⁶ Další děti, které Přemek III. měl se svou manželkou Alžbětou Juliánou z Oppersdorfu, zemřely již na počátku života. Hraběnka byla

---

⁵³ JAŠŠ, R.: *Historická ročenka*, s. 19.

⁵⁴ MAŤA, P.: *Svět české aristokracie*, s. 454.

⁵⁵ MAŠEK, Petr: *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Praha: Argo, 2010, díl II., s. 495.

⁵⁶ LAPÁČEK, J.: *Po stopách*, s. 51.

dvakrát odvoděla a převzala panství po svém bratru až do roku 1695. Právě za působení hraběnky z Galle byly rozpoutány nechvalně známé čarodějnické procesy. Kdy na mučidlech zemřelo na stovky nevinných lidí. Lidé byli mučeni a vyslýcháni dokud se nepřiznali. Inkvizičnímu řádění učinil přítrž až samotný císař v roce 1692.⁵⁷

Po smrti hraběnky z Galle se stali pány na svém panství již plnoletí bratři Jan Jáchym a Maxmilián František Antonín. Zde u Jana Jáchyma začínáme pozorovat, že se Žerotínové postupně mění z trpěných prokatolických pánů na řádně uznávané šlechtice. Právě Jan Jáchym se stává příslušníkem říšské šlechty, který už nemá mnoho společného se svými předky luterského vyznání a je zarytým katolíkem. On se jako jeden z prvních svého rodu dostal k vysokým funkcím na císařském dvoře ve Vídni. V některých postech založil dlouholetou žerotínskou tradici. „Byl c. k. komořím, tajným radou, přisedícím nejvyššího moravského soudu, za což byl císařem Josefem I. povýšen spolu s bratrem Maxmiliánem v roce 1706 do stavu říšských hrabat. V roce 1712 byl titul potvrzen i pro české země.“⁵⁸ Všechny tyto posty a úspěchy, kterých bratři dosáhli, znamenají významný posun celého rodu ve společnosti. Nedařilo se jim jen v budování šlechtické kariéry, ale také ve zvětšování svých panství. Jan Jáchym postavil a vybudoval značné množství podniků prosperujících na jeho panství. V roce 1700 koupil od mladšího bratra Maxmiliána dědičné panství Vízmbek, od Františka z Lichtenštejna Kastelkornu v roce 1710 za 182 400 zlatých a za 400 dukátů bludovské panství a pak také statek Chromeč. Poté co jeho bratr Maxmilián v roce 1706 zemřel, i když byl dvakrát ženat, bezdětný, zdědil Jan Jáchym jeho rozsáhlé panství Valašské Meziříčí. Jan Jáchym se v roce 1688 oženil. Vzal si za manželku Ludviku z Lilgenau a s ní vyženil kladská i pruská panství: Prusy, Kamenici, Kutnu a Donovice. Stal se tak majitelem velkého statku, který měl pět zámků, 11 dvorů, dvě železárny, tři sklárny, čtyři pivovary a 50 poddanských vesnic.⁵⁹ Ludvika z Lilgenau pocházela ze slezského šlechtického rodu žijícího v 16. a 17. století v Břehu. Její otec Wilhelm Václav (1634–1693) Lehnicko-břežanský hejtman byl v roce 1666 povýšen do stavu svobodných pánů.⁶⁰ S manželkou měl Jan Jáchym sedm dětí, z nichž některé zemřely v útlém dětském věku.

Jan Jáchym zemřel 8. května 1716 ve Vídni. Všechna rozsáhlá panství a majetek až na losinské panství, které připadlo manželce, zanechal svému synovi Janu Ludvíkovi (1. 9. 1691

---

⁵⁷ JAŠŠ, R.: *Historická ročenka*, s. 22.

⁵⁸ Tamtéž, s. 22.

⁵⁹ LAPÁČEK, J.: *Po stopách*, s. 52.

⁶⁰ MAŠEK, Petr: *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Praha: Argo, 2010, díl I., s. 559.

v Losinách – 11. 5. 1761 tamtéž). Jan Ludvík byl příkladem mladého osvíceného šlechtice, který zdědil rozsáhlý majetek a finanční prostředky, po smrti svého otce se pustil do stavitelských aktivit. Nechal vybudovat mnoho sakrálních a hospodářských staveb. Například v roce 1724 nechal zbudovat kostelík Božího Těla u Bludova a roku 1729 dal vystavět panskou sýpku. Ve stavební činnosti jej podporovala i jeho matka. Po smrti jeho matky Ludviky vymřel rod svobodných pánů z Lilgenau po přeslici.⁶¹ Jan Ludvík požádal císaře Karla VI. o svolení připojit dědičný titul a erb svobodných pánů z Lilgenau k žerotínskému erbů a také se tak v roce 1740 stalo.⁶² Od tohoto okamžiku se začali příslušníci žerotínského rodu podepisovat hrabata ze Žerotína (nebo poněmčeně von Zierotin) a svobodní páni z Lilgenau. Jan Ludvík pojal za manželku Marii Františku hraběnku z Herbersteinu, se kterou měl šest dětí. Jan Ludvík však zemřel bez závěti, a proto byl jeho majetek rozdělen mezi jeho tři syny.

Jak už bylo v předchozí části textu naznačeno, právě od osoby Jana Jáchyma ze Žerotína, můžeme vidět dlouholetou tradici v budování dvorské kariéry a zastávání postů u zemského sněmu. I v dalších generacích se členové rodu účastnili na předních postech zemské stavovské politiky a měli zájem o dvorskou kariéru. Z nich nejúspěšnější byli například Jan Karel (1719 – 17. 8. 1775 Berlín), který se stal c. k. komorním radou dvorské komory a intendantem hudební kapely pruského krále Fridricha II.⁶³ Také jeho bratr Ludvík Antonín zastával významné posty u císařského dvora. V zemských úřadech zastával velmi důležité posty Josef Karel (8. 10. 1728 – 10. 11. 1814 v Brně). Nejdříve se stal zemským soudcem a komorním radou, později presidentem apelačního soudu a nejvyšším komořím markrabství moravského.⁶⁴ V dalších generacích se vyskytují posty, které se liší od klasické služby na císařském dvoře, jako tomu bylo v předchozích generacích. Například František Josef (6. 4. 1772 v Brně – 30. 5. 1845 tamtéž) byl roku 1828 jmenován předsedou Hospodářské společnosti moravskoslezské, ředitelem Moravské pojišťovací společnosti a od roku 1835 tajným radou. V roce 1836 byl při korunovaci Ferdinanda na českého krále vyznamenán Leopoldovým řádem a pasován na rytíře Svatováclavského řádu.⁶⁵ Posledním mužským členem této rodové linie byl Karel Emanuel Matylda. Tento šlechtic působil v letech 1884–1900 jako zemským a v letech 1885–1897 také říšským poslanec. Pak zastával další významné funkce a v době císařství se stal rytířem řádu Železné koruny 1. třídy a komturem řádu

---

⁶¹ JAŠŠ, R.: *Historická ročenka*, s. 24.

⁶² MAŠEK, Petr: *Šlechtické rody*, díl I., s. 559.

⁶³ LAPÁČEK, J.: *Po stopách*, s. 53.

⁶⁴ JAŠŠ, R.: *Historická ročenka*, s. 24.

⁶⁵ LAPÁČEK, J.: *Po stopách*, s. 54.

Františka Josefa.⁶⁶ Zde je patrné, že v 19. a na počátku 20. století už členové rodu zastávali jiné funkce, než tomu bylo v předchozích generacích. S tím jak se měnil byrokratický aparát habsburské monarchie, se také měnily posty, které členové významných aristokratických rodů zastávali.

Tímto souhrnným představením velkolosinské větve jsme chtěli poukázat na její vývoj během staletí. Zejména na to, jak se rod proměňoval. Za podstatné mezníky můžeme pokládat přechod Přemka I. ze Žerotína od katolicismu k luterství. To, jak už bylo řečeno, znamenalo velké problémy pro rod Žerotínů po prohrané bitvě na Bílé hoře. Následně se musely řešit spory o zabavený majetek, ze kterých se dokázali bratři Jan Jetřich a Přemek II. vymanit. Až syn Přemka II. Přemek III. přešel natrvalo ke katolicismu, a tak později mohli jeho synové budovat kariéru na císařském dvoře nebo zastávat vysoké funkce ve státní správě. Některé funkce se pak dědily z generace na generaci. Pokud se zpětně ohlédneme, zjistíme, že se rod Žerotínů měl velmi dobře. Ve svých rukou vlastnili značná panství na Moravě a ve Slezsku, ze kterých plynuly nemalé finanční zdroje. Žerotínové se dokázali udržet ve svých úřednických funkcích po celou dobu vlády habsburské dynastie. Po vyhlášení samostatného československého státu docházelo ke konfiskacím majetku. Další věcí, která vše měnila, bylo vyhlášení zákona č. 61/1918 Sb. z roku 1918, kdy bylo zrušeno šlechtictví, tituly a řády.⁶⁷ Nakonec se poslední dědičky v roce 1942 přihlásily k německé národnosti a tím byl majetek zestátněn. V roce 1989 byl podán požadavek o vrácení majetku a této žádosti bylo vyhověno. Tak se mohli vrátit zpět na bludovský zámek dědicové tohoto starobylého moravského rodu.

3.3 Pohřební místo Jana Jáchyma za Žerotína

Pohřebním místem značné části členů velkolosinské větve Žerotínů se stal kostel sv. Jana Křtitele ve Velkých Losinách. Využívání kostela jako pohřebního místa pro patrony farnosti z řad šlechty, měšťany a faráře bylo běžnou praxí. Kostel sv. Jana Křtitele ve Velkých Losinách byl postaven mezi léty 1600–1603.⁶⁸

V průběhu 17. a 18. století docházelo k běžnému pohřbívání v prostorách kostelní lodi. Dochovalo se několik náhrobků. Nejzachovalejší je náhrobek Jana mladšího ze Žerotína a jeho druhé manželky Mariány z Potštejna a dvou malých dětí Zdeňka a Viléma, kteří

---

⁶⁶ JAŠŠ, R.: *Historická ročenka*, s. 29.

⁶⁷ Zákon č. 61/1918 Sb. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0054_00.htm [cit. 16-02-2014].

⁶⁸ JAŠŠ, R.: *Historická ročenka*, s. 31.

zemřeli v mladém věku.⁶⁹ Jan mladší ze Žerotína byl stavitelem losinského zámku i kostela. Pískovcový náhrobek je velmi zajímavý. Je na něm zobrazený již zmiňovaný Jan mladší ze Žerotína v životní velikosti. Na sobě má brnění a u nohou má štít se znakem rodu Žerotínů a helmu. V levé ruce svírá meč. Vedle něj stojí modlící se manželka. Pod ní jsou oba dva zesnulí synové. Jeden z nich je zobrazen již v odrostlejší věku, ale u druhého si můžeme všimnout, že zemřel brzy po narození. V horní části náhrobku jsou potom zobrazeny ještě erby pánů ze Žerotína a Potštejna. Pod tímto náhrobkem je vytesán epitaf: „LÉTA PANIE 1603 DNE 8 / MAGE GEST. UROZENÝ / PAN .IAN . MLADSSY .Z Z / EROTINA .ANA. LOSINIE.“⁷⁰

Rodinná hrobka byla zbudována pod presbyterem, čímž byla prokazována úcta patronům kostela. Zakladatel kostela se nechal ještě tradičním způsobem pohřbít ke své manželce. Jeho synové však byli pohřbeni již do nově zbudované krypty. Tato krypta byla v roce 2000 otevřena a prozkoumána. Krypta měří přibližně 12 metrů, je 5 metrů široká a na výšku má 1,6 metru. Vchod do krypty se nachází uprostřed kostelní lodi a je kryt poklopem, na kterém je vytesán erb žerotínského rodu. Podle odhadů se v ní nachází asi 16 rakví. Z těchto údajů, můžeme jen odhadnout, kteří z členů rodiny jsou zde pochováni. Pokud uvážíme, že kostel a krypta byly vybudovány mezi léty 1600–1603 a posledním, který zde byl pochován, je Jan Jáchym ze Žerotína, který zemřel v roce 1716, naskytá se nám možnost sestavit alespoň menší seznam pochovaných pomocí rodokmenu. Mohli to být členové, kteří byli nějak poutáni k tomuto místu, nebo ti, kteří zde pobývali. Právě o posledním pochovaném, Janu Jáchymovi ze Žerotína, se dochoval epitaf na kamenné desce v čelní stěně hrobky, který zní: „HIER · ISTS · HERTZ · IOANNIS · IOACHIM GRAF · ZIEROTINS DERZV · WIENN · IN OESTER · REICH GESTORBEN · 1716 · D = 8MAI.“⁷¹ Z epitafu se můžeme dozvědět, že kníže Jan Jáchym zemřel ve Vídni, ale je pochován v rodinné hrobce v kostele sv. Jana Křtitele ve Velkých Losinách, kam byly převezeny jeho ostatky. Právě to, že se dochovaly pouze dva epitafy, nám může ukazovat, že tyto dva členové jsou vůbec jedni z nejvýznamnějších v celé velkolosinské větvi. To že je epitaf vyhotoven u stavitele právě zmiňovaného kostela sv. Jana Křtitele nás nemusí překvapovat, tímto se mu prokazovala úcta za to, že nechal kostel vystavět. Poslední, kdo je v hrobce pohřben, je Jan Jáchym. Ten se zapříčinil o rozšíření majetku. V roce 1706 byl jemu a bratrovi udělen hraběcí titul a také se začaly dědit po generaci úřednické funkce, které zastával na císařském dvoře.

⁶⁹ JAŠŠ, R.: *Historická ročenka*, s. 31.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ JAŠŠ, R.: *Historická ročenka*, s. 34.

4 Kariéra šlechtice v zemských úřadech

Pokud se šlechtic v období raného novověku rozhodl budovat svou kariéru u císařského dvora, musela tomuto činu předcházet kariéra v zemských úřadech. Tak tomu bylo také v případě Jana Jáchyma ze Žerotína. Jan Jáchym se účastnil zemských sněmů a měl funkci přisedícího nejvyššího moravského soudu, jak bylo zmíněno výše. Sám také pro své potomky zabezpečil dědičnost tohoto úřadu.⁷²

Porážka stavovského povstání v roce 1620 přivodila v celém panství rakouských Habsburků radikální změnu mocenských poměrů. Stabilizace panovnické vlády v českých a rakouských zemích probíhá v tomto období na pozadí celkových strukturálních změn konfesijního, sociálního a politického charakteru. Přesto zůstává habsburská monarchie stále případem spolupráce panovníka se stavovskými elitami.⁷³

Základním dokumentem, který reformoval zemské úřady, se stalo Obnovené zřízení zemské vydané v roce 1627 pro Čechy a 1628 pro Moravu.⁷⁴ Systém stavovských úřadů zůstal ve své podstatě zachován. Jednou ze změn bylo zrušení obou karlstějnských purkrabství, naopak byl doplněn vládní sbor o prezidenty apelačního soudu a české komory. Nejvýznamnější změnou, kterou Obnovené zřízení zemské přineslo, bylo výslovné potvrzení králova neomezeného práva jmenovat nejvyšší zemské úředníky a přisedící zemského soudu podle vlastního uvážení. Z toho vyplývá, že panovník již nebyl povinen konzultovat změny se stavovskými orgány.⁷⁵ Panovník však nechtěl nijak poškodit stávající českou šlechtu, a proto se dosazování do úřadů pro vyšší šlechtu nijak zvláště nezměnilo. Udělováním titulů a stavovské povyšování se však pro Ferdinanda II. stalo vítaným prostředkem k sociálnímu přeskupení české šlechtické společnosti. Tím byli nahrazeni nevítaní předáci protestantské šlechty loajální katolickou šlechtou. Byla zavedena nová hierarchická pravidla, podle nichž byl urozený stav více rozvrstven podle titulů: Herzog, Fürst, Graf a další. Česká šlechta se i nadále v pobělohorském období dělila na stav panský a rytířský, ale vévodové, knížata a hrabata se stali privilegovanými členy panského stavu.⁷⁶

---

⁷² ZA v Opavě, pob. Olomouc, fond Rodinný archiv Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 310, sig. V/1, evid. jedn. 24, Prošba Jana Jáchyma Žerotína k císaři, aby on a jeho potomci mužského pohlaví s dosažením 20. roku věku obdrželi místo v českém zemském sněmu a v zemích přivtělených.

⁷³ MAŤA, P.: *Svět české aristokracie*, s. 339.

⁷⁴ BŮŽEK, V. a kol.: *Společnost*, s. 88.

⁷⁵ MAŤA, P.: *Svět české aristokracie*, s. 339–341.

⁷⁶ BŮŽEK, V. a kol.: *Společnost*, s. 88–90.

Moravský zemský sněm zůstal po vydání Obnoveného zřízení zemského v roce 1628 ústřední stavovskou reprezentací. Práva zemského sněmu byla však značně omezena a hlavní náplní sněmu se stalo schvalování berní. Také skončilo nepravdělné svolávání sněmů do Brna, Olomouce či jiných moravských měst, protože rozhodnutím Ferdinanda III. bylo jako hlavní město potvrzeno Brno.⁷⁷ Zde jsme si ukázali, jak fungoval systém zemských orgánů a že vydání Obnoveného zřízení zemského bylo důležitým mezníkem. Následně se zaměříme na pobyt Jan Jáchym v Brně, na základě jeho deníkových zápisků.

4.1 Pobyty Jana Jáchyma v Brně

Deníkové zápisky Jana Jáchyma dokazují, že se šlechtic vyskytoval na zemském sněmu nebo u nejvyššího zemského soudu. První cestu, kterou z panství do Brna Jan Jáchym podnikl, dokládají zápisy z konce ledna 1704. S první účastí u zemského soudu nás seznamuje šlechtic v zápisu z 25. ledna 1704. „*Diesem Vormitag ist wieder Landrecht gewesen.*“⁷⁸ 26. ledna se již zmiňuje o tom, co se u soudu projednávalo. „*Heute Vormitag ist bey dem Konig Landrecht der babkische proces gesprochen worden.*“⁷⁹ Toto je jeden z ojedinělých případů, kdy se šlechtic svěruje s tím, co se u soudu řešilo, v dalších zápisech se s tímto sdělením setkáváme jen zřídka. Další cestu podnikl Jan Jáchym z Vídně do Brna téhož roku. Šlechtic vyjel 28. května 1704 večer: „*Abents aber Regen Sex uhr aufgebrochen und die gantzs nacht gefahren.*“⁸⁰ 29. května „*ums 5 uhr frihe nach er Nikolsburg kommer alldar in der Loreto Kapellen*⁸¹ *die heyl mes geheret*“.⁸² 30. května je již od rána na zemském soudu. „*Diesem morgen shon das Landrecht frequentieret*“.⁸³ Podobnou cestu kníže podnikne opět v roce 1706, kdy jede úplně stejnou trasu a opět se zastavuje v mikulovské Loretě.⁸⁴ Pokud se zaměříme na cestování, vidíme, že šlechtici nevádilo cestovat v noci, jak se zmiňuje.

⁷⁷ BŮŽEK, V. a kol.: *Společnost*, s. 89.

⁷⁸ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V- 2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 8r., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

⁷⁹ Tamtéž, f. 8r.

⁸⁰ Tamtéž, f. 40v.

⁸¹ Kardinál František Dietrichstein zde po papežském povolení z roku 1623 založil při kapucínském klášteře Loretu. Tato Loreta měla napodobovat Santu Casu (Svatou chýši) v italském městě Loreto. Nad Loretou byl postaven v roce 1656 kostel sv. Anny. Loreta sloužila jako první hrobka Ditrichštejnů. Dnes Loretu připomíná pouze půdorys naznačený na nádvoří dietrichsteinské hrobky, protože v roce 1784 propukl v Mikulově požár, který zachvátí celou severní část náměstí a Loretu zničil. RICHTER, Václav – KRSEK, Ivo a kol.: *Mikulov*. Brno: Nakladatelství Blok, 1971, s. 128–131.

⁸² ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 41r., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

⁸³ Tamtéž, f. 41r., r. 1704.

⁸⁴ Tamtéž, f. 11r., r. 1706 první sešit.

Následně neopomene zaznamenat, že při návštěvě Mikulova zašel na mši do Lorety a druhého dne ráno už seděl na svém místě při jednání u soudu.

Při další návštěvě Brna se setkáváme s tím, že se šlechtic právě vyskytuje na hradu Špilberku. 13. června 1704: „*Heute Vormitag bin ich bey dem briner auf dem Shpiellberg gewesen.*“⁸⁵ Podobný zápis pochází z 8. června roku 1706: „*Mitags auf dem Shpiellberg gessen.*“⁸⁶ V tomto zápisu se však nachází podstatnější část až úplně na konci, kdy se Jan Jáchym zmiňuje o nějakém testamentu. „*Ich mein meist Sachen Verricht die in Tabulation des Testaments geshehen.*“⁸⁷ S touto souvislostí se může pojít smrt jeho bratra Maxmiliána Františka Antonína, o které se dozvídáme z deníkového zápisku z 9. dubna 1706.⁸⁸ Proto se můžeme domnívat, že cestu, kterou podnikl do Brna, učinil kvůli poslední vůli svého bratra. Jak bylo již dříve řečeno, zdědil Jan Jáchym veškerý bratrův majetek, protože Maxmilián František Antonín zemřel bezdětný. Po vyřízení této záležitosti se šlechtic opět vrací, ke svým povinnostem na císařském dvoře. Tuto cestu podnikl jen za účelem vyřízení zmíněné záležitosti. Při této krátké návštěvě Brna ovšem opět zašel k františkánům. 9. června 1706: „*Diesem morgen bin ich bey denen Franziskanern gewesen.*“⁸⁹

V Brně se v roce 1704 Jan Jáchym vyskytuje celkově dva měsíce, kvůli plnění svých úřednických povinností. Bohužel se nám nepodařilo zjistit, kde Jan Jáchym v Brně bydlel. Když pobývá v Brně, nejčastěji chodí do kostela sv. Tomáše.⁹⁰ Také se zmiňuje o návštěvách u františkánů, nebo dominikánů.⁹¹ Je zřejmé, že zapisování bohoslužeb bylo pro Jana Jáchyma velmi důležité, protože na stránkách deníku se objevuje nejčastěji v prvních řádcích denního zápisu. Navštěvování kostela byla jedna z povinností a tradic, které všichni urození šlechtici ctíli. Ze zápisů Jana Jáchyma je patrné, že jeho kroky vedly nejprve do kostela a pak pro něj začal den jako každý jiný.

---

⁸⁵ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 46v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

⁸⁶ Tamtéž, f. 41r., r. 1706 první sešit.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ „*Abents in angelegenheit meines Verstorbenen bruder bey dem von Rordik gewesen.*“ Tamtéž, f. 26r., r. 1706 první sešit. O špatných zprávách ohledně svého bratra nás Jan Jáchym letmo upozorňuje v některých předchozích zápisech.

⁸⁹ Tamtéž, f. 41v., r. 1706 první sešit.

⁹⁰ 9. června 1704: „*Heute frihe dem wohl gewesen von all dar zudem breynere zu dem essen von dar aber nach er haus gegangen und bey st. Thomas in Seegen gewesen.*“ Tamtéž, f. 44r., r. 1704.

⁹¹ 7. června 1704: „*Heute bin ich Vormitag bey denen Franziskanern gewesen.*“ Tamtéž: f. 43v., 23. června 1704: „*Diesem Vormitag habe ich bey denen Dominicanern mein Andacht Vericht.*“ Tamtéž: f. 47v., 24. června 1704: „*Diesem Vormitag habe ich bey dem Franziskanern mes gehert.*“ Tamtéž, f. 47v.

Jedním s dalších témat, se kterými se v zápiscích setkáváme, je společenský život. Společenský život, který žil Jan Jáchym v Brně, nelze srovnat s životem na císařském dvoře, kterému se budeme věnovat v další části práce, přesto je důležité se o něm zmínit. Při své návštěvě Brna v roce 1704 koncem května a počátkem června Jan Jáchym zapisuje, v jaké společnosti se pohyboval. V zápisku z 31. května píše:

„Diesem Vormitag bin ich abermahl auf dem landhaus gewesen, dem mahler nacher wie abgefertiget zumitag der breyner Sie brydain Sereni nebst ihr bey mir gespeiset, ich nachmitag mit ihren Sallen in Jesuiten garten fahre wo vor ich meine post abgefertiget auch abents bey dem Althan in der geselshaft gewesen die obigen nebst den Vilten abents wider bey mir gessen, der Generall Sereni Sich bey mir beurlaubet auch der breyner mich besuchet.“⁹²

V tomto zápisku se objevují dva šlechtici, se kterými se Jan Jáchym přátelil, pokud se zdržoval v Brně. Setkáváme se s rodem Serényi⁹³ a také s rodem Althan.⁹⁴ Pokud jde o rod Althanů, můžeme se domnívat, že se mohlo jednat o jednoho z potomků Michaela Adolfa, kterým byl Michael Ehrenreich hrabě Althan, který zdědil panství Hrušovany nad Jevišovkou a držel ho ve svých rukou mezi léty 1696–1714.⁹⁵

V deníkových zápiscích se také objevuje zmínka o Walldorfské zahradě, kde se Jan Jáchym zastavuje. Dost času tráví právě s hrabětem Walldorfem,⁹⁶ který patřil do širokého okruhu

---

⁹² ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V- 2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 41v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

⁹³ Rod Serényi z Kis Serenu je starý uherský rod, který získal statky na Moravě počátkem 17. století a byl přijat do stavu svobodných pánů. Rod vlastnil na Moravě například Nový Světlov, Luhačovice, Pohořelice a Milotice. Synové Františka Serényi Pavel a Gabriel byli v roce 1638 povýšeni do stavu svobodných pánů. Následník Gabriela Serényi Jan Karel se vyznamenal jako voják v císařských službách a jeho syn Karel Antonín Serényi (1681–1746), následoval svého otce taktéž ve vojenské kariéře, proto se můžeme domnívat, že Karel Antonín, může být výše zmíněný generál Serényi. HALADA, Jan: *Lexikon české šlechty, erby, fakta, osobnosti sídla a zajímavosti*. Praha: Akropolis, 1994, díl III., s. 167–168.

⁹⁴ Původně bavorský rod, pro který získal Michael Adolf (1574–1638) hraběcí stav v roce 1608. V průběhu staletí držel rod různé statky v Čechách i na Moravě, např. Jaroslavice, Vranov nad Dyjí a Hrušovany nad Jevišovkou. V polovině 17. století získal rod panství Králíky. Rod se rozvětvil do tří generací. MAŠEK, P.: *Šlechtické rody*, díl I., s. 21.

⁹⁵ MACHOVÁ, Zuzana: *Samospráva Hrušovany nad Jevišovkou v letech 1850–1918*. Brno 2012, (bakalářská diplomová práce) Dostupné z: http://is.muni.cz/th/361185/ff_b/BAKALARSKA_DIPLOMOVA_PRACE.pdf?info=1;zpet=https:%2F%2Fthes.es.cz%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DSamospr%3C%A1va%20Hru%20C5%A1ovan%20nad%20Jevi%20C5%A1ovkou%20v%20letech%201850%20E2%80%93%201918%26start%3D1 [cit. 01. 04. 2014], s. 13.

⁹⁶ Rod Waldorfů pochází z Kolína nad Rýnem, Gottfried Waldorf byl v roce 1664 povýšen do šlechtického stavu. V roce 1683 byl do starého českého stavu povýšen jeho bratr Jakob, zemský stavovský sekretář a přísedící moravského tribunálu. Jeho synem byl Josef Ignaz, který byl ve 20. a 30. letech 18. století přísedícím královského tribunálu na Moravě. Právě Jakob nebo syn již zmiňovaného Gottfrieda, Gottfried Anton, který byl moravským apelačním radou, mohl být přítelem Jana Jáchyma ze Žerotína. MAŠEK, P.: *Šlechtické rody*, díl II., s. 417–418.

přátel Jana Jáchyma. Můžeme tak soudit z deníkových zápisků. 1. června si poznamenal: „*nachmitag wieder in den Walldorfishen garten gewesen.*“⁹⁷ 3. června „*mitags zuhaus allein gespeist mich H[err] baron Valldorf besuchet.*“⁹⁸

Při návštěvě Brna 4. června v roce 1706 si po příjezdu napsal, s kým byl ve společnosti ještě toho dne. „*Und von dar gerad anhero auf brin gangen wo ich umb 12 uhr ankom[m]en und mitags balt bey den obristen Landrichter*“⁹⁹ *gespeiset abents bey dem g[raf] Ditrichstein in der gesellschaft gewesen und des nacht bey dem Alltann gessen.*“¹⁰⁰

V tomto zápisu se setkáváme s dalším šlechticem, se kterým Jan Jáchym trávil svůj čas při pobytu v Brně. Hrabě Dietrichstein jak je v zápisku titulován, se vyskytuje, jak při pobytu Jana Jáchyma v Brně, tak také při pobytu na panství či u císařského dvora. Můžeme se však domnívat že se nemusí vždy jednat o stejného člena rodu Dietrichsteinů. V období, ve kterém žil Jan Jáchym, žili dva bratři z rodu Dietrichsteinů z mikulovské větve, a to Leopold Ignác Josef (16. 8. 1660 – 13. 7. 1708) nebo jeho mladší bratr Walter František Xaver Antonín (18. 9. 1664 – 3. 11. 1738). Leopold Ignác Josef se stal císařským komorníkem. V roce 1687 byl jmenován dvorským radou a roku 1698 obdržel Řád zlatého rouna. Roku 1694 byl jmenován nejvyšším štolbou budoucího císaře Josefa I.¹⁰¹ Jeho mladší bratr Walter František Xaver Antonín byl předurčen pro duchovní dráhu, ale po smrti bratra mu bylo dovoleno církevní dráhu opustit.¹⁰² Právě na příkladu Waltera Františka Xavera Antonína demonstruje ve své publikaci Petr Mařa úděl nepravorozených synů, kteří se vydali cestou duchovní kariéry. V patnácti letech tento šlechtic zahájil dráhu duchovního získáním kanonikátu v pasovské kapitule, následoval kanonikát v Olomouci, ale již ve svých třidvaceti letech Dietrichstein na své prebendy rezignoval, v pětadvaceti letech se oženil a mezi třicátým a čtyřicátým rokem se vyznamenal na uherských, německých i italských bojištích. Rod Dietrichsteinů si jako jeden z mála mohl dovolit poslat jednoho z potomků na církevní dráhu, protože například právě Walter František pocházel ze tří bratrů, takže dědic majetku byl

⁹⁷ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V- 2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 42r., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

⁹⁸ Tamtéž, f. 43r.

⁹⁹ Podle přehledu úředníků, který vypracoval František Palacký, byl nejvyšším zemským sudím František Karel Přebořovský z Kvasejovic, který tuto funkci zastával v období mezi léty 1705–1717. PALACKÝ, František: *Přehled současných nejvyšších důstojníků a úředníků zemských i dvorských ve království českém, od neustarších časů až do nynějších.* Praha: Matice Česká, 1832., s. 4v.

¹⁰⁰ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V- 2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 40r., r. 1706 první sešit, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹⁰¹ SMÍŠEK, Rostislav: *Císařský dvůr a dvorský kariéra Dietrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.* Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Nová tiskárna Pelhřimov, 2009, s. 85.

¹⁰² JURÍK, Pavel: *Moravská dominia Liechtensteinů a Dietrichsteinů.* Praha: Libri, 2009, s. 343–345.

zajištěn. Toto si ale ostatní rody dovolit nemohly, protože se u nich dospělého věku nedoživalo tolik mužských dědiců, jako tomu bylo v případě Dietrichsteinů.¹⁰³ V letech 1701–1702 byl Walter František nejvyšším zemským sudím na Moravě a v letech 1702–1714 nejvyšším komorníkem Markrabství moravského. Zastával mnoho dalších funkcí v zemských úřadech a byl také císařským komorníkem a tajným radou. Z druhého manželství, které uzavřel v roce 1693 s Karolínou Maxmiliánou Pruskovskou z Pruskova, vyženil panství Pruskov (německy Proskau), které se nacházelo ve Slezsku.¹⁰⁴ Právě díky vyženěnému Pruskovu můžeme určit, že se Jan Jáchym stýkal právě s tímto bratrem, protože přídomek Proskau se v denících objevuje ve spojitosti se jménem Dietrichstein. V zápise ze 7. února roku 1706 najdeme zmínku o návštěvě u hraběte Dietrichsteina a sdělení, že večer byl u Prusků ve společnosti. Tato informace nám umožňuje určit, o kterého z Dietrichsteinů se jedná.

*„H[eu]t[e] habe ich in dasiger Pfarkirchen die heyl mas gehert und noch Sollcher mitags auf brin Kom[m]en das ich bey dan landhauptman gespeist noch mitag ein wenig zuhaus gewesen Von dar dem ditrichstein besuchet. abents bey der Proskau in dergeselshaft gewesen und Verspielt in Piquet, 22 Silb: abents wider bey dem landshauptman gespeist.“*¹⁰⁵

Nemůžeme ale zavrhnout ani variantu, že se mohl také setkat se starším bratrem Leopoldem Ignácem Josefem v některých úřadech nebo u císařského dvora. Rod Dietrichsteinů je velmi rozvětvený, a proto určování jednotlivých jedinců, se kterými se mohl Jan Jáchym setkat, je velmi těžké, protože u císařského dvora mohlo být více zástupců tohoto rodu, jak se přesvědčíme v další z kapitol.

Všechny výše zmíněné informace, považujeme za důležité, neboť pomocí deníků, jsme schopni určit, na jakých místech se Jan Jáchym vyskytoval a jak dlouho v nich setrval. Dalším z důležitých poznatků je konání sněmů nebo zemských soudů, kterých byl Jan Jáchym účastníkem, v jednom z případů zachytil, co se na soudu projednávalo. Pro šlechtice není typické mnoho pojednávat o úřednických záležitostech ve svých denících. Při pobytu v Brně navštěvoval Jan Jáchym také kostely, do kterých chodil na mše. Vidíme, že tato informace pro něj byla důležitá a pokaždé si návštěvu každého kostela pečlivě zapsal do denního zápisu. Jak je z některých deníkových zápisů patrné, bylo pro Jana Jáchyma zásadní zaznamenávat si to,

---

¹⁰³ MAŤA, P.: *Svět české aristokracie*, s. 519.

¹⁰⁴ JURÍK, P.: *Moravská dominia*, s. 343–345.

¹⁰⁵ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V- 2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 10r., r. 1706 první sešit, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

v jaké společnosti se pohybuje. Ať už se jednalo o zapsání si, s kým poobědval, nebo s kým se večer ve společnosti setkal. Jedním z hlavních cílů práce je snaha identifikovat šlechtickou společnost, se kterou se Jan Jáchym stýkal, proto byla prokázána snaha rozpoznat alespoň některé šlechtice, kteří se s Janem Jáchymem pravidelně vídali při jeho návštěvách města Brna. V další kapitole se budeme zabývat císařským dvorem. Jednak jaké povinnosti byly spojeny s jeho funkcí c. k. komorníka a tajného rady, ale také se zaměříme na každodenní život na císařském dvoře.

5 Dvorská kariéra

Nejeden mladý kavalír v éře renesance a nastupujícím baroku byl postaven před důležité rozhodnutí a to, kterým směrem se má vydat. Zda se stane vojákem, dvořanem či duchovním. V éře dozívající renesance a nastupujícího baroka panoval všudypřítomný rozpor mezi kariérou vojáka a dvořana. Kariéra vojáka už dávno ztratila kouzlo z časů středověkých rytířů, a kariéra dvořana ještě nebyla tak samozřejmá, aby ji každý šlechtic přijal bez výhrad.¹⁰⁶ Pokud se šlechtic rozhodl pro dráhu duchovní, měnilo se pro něj mnoho důležitých věcí. Nejen, že musel být vysvěcen na kněze, ale tímto okamžikem přecházel ze stavu světského do stavu duchovního.¹⁰⁷

Právě v období 17. století a spíše na jeho konci, docházelo k tomu, že se šlechticové snažili více pronikat na dvůr svého panovníka. V období pobělohorském už nestačilo svou příslušnost odvozovat od panského či rytířského stavu. V životě šlechtice, který usiloval o vzestup při cestě za úspěchem, hrála daleko podstatnější roli než kdy předtím příslušnost k panovnickému dvoru.¹⁰⁸

5.1 Císařský dvůr

Rozsáhlé dvory monarchů v 17. a 18. století bývají z pravidla ztotožňovány s rezidenčními městy, v nichž se dlouhodobě zdržovaly. Byly zde zakotveny stabilní instituce, které se z těchto sídelních měst vzdalovaly jen výjimečně. Proto společnost a materiální i hospodářské zázemí byly úzce spjaty s rezidenční lokalitou.¹⁰⁹ Hlavními sídelními městy v habsburské monarchii byly Praha a Vídeň. Praha se nejvíce proslavila v období císaře Rudolfa II., který přestěhoval svůj dvůr z Vídně právě do Prahy. Avšak po prohře českých stavů a nastolení pořádku Ferdinandem II. se vrátilo vše do starých kolejí a císařský dvůr byl přestěhován zpět do Vídně.

Robert Evans například charakterizuje panovnický dvůr raného novověku pomocí tří hlavních významových pojmů: jako instituci, jako étos a jako společenství osob svázaných s panovníkem poutem služebního poměru, ať již skutečného nebo ceremoniálního.¹¹⁰

---

¹⁰⁶ KOLDÍNSKÁ, M.: *Každodennost*, s. 8.

¹⁰⁷ MAŤA, P.: *Svět české aristokracie*, s. 478.

¹⁰⁸ KOLDÍNSKÁ, M.: *Každodennost*, s. 19.

¹⁰⁹ MAŤA, P.: *Svět české aristokracie*, s. 365.

¹¹⁰ Tamtéž.

Panovnický dvůr tedy můžeme chápat jako důležité mocenské ohnisko, kde se střetávaly, všechny důležité politické prvky vlády. Proto si můžeme všimnout, že nejvýznamnější dvořané zastávali důležité politické funkce. Dvůr se tak stal zdrojem vlivu a osoby, které jej tvořily, měly lepší přístup k získání výhod materiální, mocenské i symbolické povahy.¹¹¹

Je třeba také zdůraznit politicko-administrativní roli dvora jako mocenského centra. Byla zde zahrnuta institucionální stránka, organizace dvorských úřadů, správa habsburské monarchie a vedení přiměřené zahraniční politiky.¹¹² Proto není překvapující, že se nejednou v zápiscích Jana Jáchyma setkáváme s tím, že zrovna poobědval s benátskými vyslanci. Například ze zápisku z 5. srpna 1704: „...und auch alldar gessen meine gemahlin aber bey den Venezianishen boldshofer gespeiset.“¹¹³

Počátky raně novověkého dvora rakouských Habsburků se pojí s císařem Maxmiliánem I. Na administrativní reorganizaci navázal Ferdinand I., jenž v roce 1527 vydal nový dvorský řád, roku 1537 vyšel dvorský řád opět trochu pozměněn. Po organizační stránce úzce provázal strukturu panovnického dvora s centrálními správními úřady monarchie. V čele hofštátu stál nejvyšší hofmistr císaře, jenž se staral o řízení veškerého dvorského personálu. Pod pravomoc nejvyššího dvorského úředníka spadal také nejvyšší lovčí a správa císařských revírů. V případě nepřítomnosti panovníka náleželo nejvyššímu hofmistrovi řízení všech záležitostí monarchie. Druhé místo v hierarchii dvora zastával nejvyšší komorník (až během vlády Rudolfa II.). Jeho hlavní starostí byla péče o osobní potřeby panovníka. Dalším postem byl nejvyšší maršálek, který vykonával policejní dozor. Nejvyššímu štolbovi, náležel dohled nad konírnami.¹¹⁴

Situace ohledně nejvyšších postů u císařského dvora se proměňovala postupně. Existoval sice jeden hlavní dvůr císaře, ale svou roli hrály i ostatní dvory. Například za vlády Leopolda I. hrál důležitou roli užší dvůr Marie Eleonory Gonzagové, vdově po zesnulém císaři Ferdinandovi III. V pozdějším období měly svůj vliv také hofštáty arciknížat Josefa a Karla. Mezi jednotlivými satelitními dvory neexistovala jednotná hranice, ale vyznačovala se velkou propustností. Proto příslušníci jednoho hofštátu mohli být zároveň členy jiného.¹¹⁵

---

¹¹¹ MAŤA, P.: *Svět české aristokracie*, s. 366.

¹¹² BŮŽEK, V. a kol.: *Společnost*, s. 192.

¹¹³ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 59v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹¹⁴ BŮŽEK, V. a kol.: *Společnost*, s. 193-194.

¹¹⁵ Tamtéž.

5.2 Dvorské úřady

Jak bylo zmíněno výše Ferdinand I. rozdělil svůj dvůr do čtyř úseků, které měli na starosti čtyři dvorští úředníci (nejvyššího hofmistr, komorník, maršálek a štolba). Do rámce těchto čtyř dvorských úřadů bylo postupně zasazeno i sedm kolegiálních institucí civilní správy. Tři z těchto institucí vznikly již zmíněným dvorským řádem z roku 1527. Takto vznikly tajná rada, dvorská komora a dvorská rada, z níž se posléze vyvinula říšská dvorská rada. Následně byla reformována [rakouská] dvorská kancelář, dodatečně vznikla roku 1556 dvorská válečná kancelář.¹¹⁶

Tajná rada měla mezi ostatními institucemi zvláštní postavení, protože ji neřídil přímo vybraný hodnostář, ale některý z jejích členů. Ostatní zřízené administrativní orgány měly své stálé představené, jako byli: prezident dvorské komory, prezident (říšské) dvorské rady, prezident válečné rady, (rakouský) dvorský kancléř, říšský vicekancléř a nejvyšší kancléř Českého království.¹¹⁷ Tito úředníci tvořili nejužší jádro panovníkova dvora a celkově centrální správy habsburské monarchie. Tyto úřady zastávali pouze urození šlechtici z nejprestižnějších rodů. Například úřad nejvyššího hofmistra zastával ve své době Václav Eusebius z Lobkovic.¹¹⁸

Další funkce, které mohli šlechtici zastávat u císařského dvora, sice nebyly tak prestižní jako výše zmíněné. Přesto byly u nižších dvořanů důležité a žádané. Do těchto funkcí můžeme zahrnout: komorníky, číšníky, kráječe, jídlonoše, stolníky a pázata. Dalšími funkcemi v administrativní správě byly: tajní radové, (říšští) dvorští radové, dvorští váleční radové a radové dvorské komory.¹¹⁹

Mladí šlechtici začínali budovat svou kariéru ve službách císařského dvora již od svého mládí. Proto někteří z nich nejdříve zaujímali u císařského dvora tyto nižší funkce, než se propracovali k vyšším postům. Pokud mladý šlechtic získal titul komorníka, nositel této hodnosti musel podstoupit zkoušku předků.¹²⁰ Čímž byl doložen jeho starobylý původ.

Šlechtici se mohli objevit u dvora již v dětství, a to jako pázata. V dospělosti nejčastěji mohli dosahovat titulu komořího. Mít titul komořího bylo společenskou povinností každého muže

---

¹¹⁶ MAŤA, P.: *Svět české aristokracie*, s. 368.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 370.

¹¹⁸ BŮŽEK, V. a kol.: *Společnost*, s. 193.

¹¹⁹ MAŤA, P.: *Svět české aristokracie*, s. 370.

¹²⁰ BŮŽEK, V. a kol.: *Společnost*, s. 93.

z vysoké šlechty. Titul komořího přijímali šlechtici až po dosažení plnoletosti. Avšak v privilegovaných rodinách k tomu mohlo docházet dříve a přístup k tomuto postu měli snadnější. Proto byl rozdíl mezi rodinami, které byly u dvora již zavedeny, a rodinami, které se tam teprve dostávaly. Šlechtici z nižších vrstev se museli více snažit, aby tohoto titulu dosáhli. Po dosažení titulu komořího se jim otevřela cesta k císařskému dvoru, kde mohli navázat důležité kontakty, které by jim mohly pomoci k dalšímu postupu v kariéře.¹²¹ Jmenování měl na starosti nejvyšší komoří. Toto jmenování bylo potvrzeno na základě jmenovací listiny. Nový komoří pak u dvora musel složit přísahu a čekat na povolání do služby. Povolání do služby ke dvoru byla ctnost a pocta pro šlechtice.¹²²

5.3 Pobyt Jana Jáchyma na císařském dvoře

Jan Jáchym, jak už bylo řečeno výše, působil u císařského dvora jako c. k. komoří a také tajný rada. Bohužel se na základě pramenů nepodařilo dohledat, kdy těchto úřadů nabyt a za jakých okolností. Není známo, za jakých okolností byl poprvé přizván k císařskému dvoru. Dochována je pouze listina z doby, kdy byl Jan Jáchym povýšen do stavu říšských hrabat císařem Josefem I.¹²³

Jan Jáchym v roce 1704 pobýval ve Vídni od 12. dubna do 28. května, následně odcestoval do Brna. Do Vídně se vrátil 25. července a setrval zde do 18. září. Do Vídně se však vrací, před vánočními svátky 14. prosince téhož roku, aby je strávil se svou manželkou a blízkými přáteli. Na císařském dvoře pak pobývá dlouhých devět měsíců a v polovině září 1705 se objevuje na svých panstvích. Do Vídně se tak vrací 10. února roku 1706, kde pobývá v kuse až na jednu výjimku, kdy jede do Brna kvůli zmíněnému testamentu, ale opět se vrací ke dvoru. Císařský dvůr nakonec opouští opět v polovině měsíce září, kdy cestuje na svá panství a setrává zde až do Vánoc roku 1706.

O jeho první cestě k císařskému dvoru se dozvídáme z deníkového zápisku z 12. dubna 1704.

„Diesem morgen bin ich wie aller frihe in die Loreta Kirchen in die mas gegangen noch Sollcher wider aufgebrochen, mitags mahl zu Wolkerdorf gehalten unterwegs dem first Ditrichtein beegenst und Regen 5 uhr nachmitag allhier angekommen. Also ich mich zuhaus

---

¹²¹ CERMAN, Ivo: *Šlechtická kultura v 18. století: filozofové, myslitelé, politici*. Praha: NLN, 2011, s. 194.

¹²² Tamtéž, s. 194–195.

¹²³ ZA v Opavě, pob. Olomouc, fond Rodinný archiv Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 33, sig. I/3, evid. jedn. 5, r. 18. 9. 1706 Vídeň, Císař Josef povyšuje Jana Jáchyma z Žerotína do stavu říšských hrabat.

*mit ein und andern occupieret als dan nacher hof gangen und bald die gnoch gehabt H[er]ro Moyl dem Konig und der Konigin wie auch dem Roysl und Roysl die hand zukissen zuhaus gespeist und shlafen gangen.*¹²⁴

Z deníkových zápisků je patrné, že ráno se kníže pomodlil v mikulovské loretě a vydal se na cestu do Vídně. Na této cestě se potkal s knížetem Dietrichsteinem. V pět hodin přšelo a následně dorazil do Vídně. Chvíli pobyl doma, ale ještě týž den šel ke dvoru, kde líbal ruce arcivévodovi Josefovi a jeho manželce Amálii Vilemíně Brunšvicke-Lüneburské. Nakonec povečeřel a šel spát.

5.3.1 Bydlení šlechticů ve Vídni

Mezi majitele vídeňských domů česká a moravská šlechta ve větším měřítku dlouho nepatřila. Na přelomu 16. a 17. století si jen výjimečně šlechtici zakupovali ve Vídni vlastní domy. Teprve v souvislosti se státoprávními změnami, k nimž došlo po třicetileté válce, se začali čeští a moravští šlechtici více zapojovat do společnosti habsburského dvora ve Vídni. V tomto období začali zakupovat rezidence v metropoli na Dunaji. K tomuto kroku se nejčastěji začali uchylovat šlechtici, kteří zastávali vysoké funkce u císařského dvora. Po bok Dietrichsteinů s Lichtensteinů, kteří vlastnili ve Vídni domy již v 15. a 16. století, se mezi majitele v první polovině 17. století připojil například i nejvyšší kancléř Království českého Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, nebo nejvyšší hofmistr císařského dvora Maxmiliána z Trauttmansdorfu.¹²⁵ Ostatní vysocí dvorští hodnostáři, různí dvorští radové a mladí císařští komorníci pobývali v dunajské metropoli okolo 200 a často i více dní v chladnější části roku, tj. od začátku zimy do počátku léta.¹²⁶ V našem případě pobýval Jan Jáchym u císařského dvora většinou od začátku nového roku až do září, takže výše popsaná situace nevystihuje náš konkrétní případ.

Pokud šlechtici pobývali tak dlouhou dobu u císařského dvora, museli se nějak vypořádat s trvalejším bydlením, protože nemohli po tak dlouhou dobu přebývat u svých příbuzných nebo přátel. Pro vyřešení těchto problémů se nabízely tři základní možnosti. V prvním případě mohl šlechtic požádat písemnou žádostí o přidělení kvartýru nejvyššího dvorského maršálka, který se mohl postarat o vyhledání dvorského kvartýru, na který měl šlechtic nárok díky

---

¹²⁴ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 28v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹²⁵ BŮŽEK, V. a kol.: *Společnost*, s. 230–231.

¹²⁶ KUBEŠ, Jiří: *Reprezentční funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500-1740)*. České Budějovice 2005, (disertační práce) Dostupné z: <https://www.ff.jcu.cz/veda-a-vyzkum/doktorske-studium/absolventi-doktorskeho-studia/Disertace%20Kubes.pdf> [cit. 08. 04. 2014], s. 86–87.

svému služebnímu postavení. Další možností, byl pronájem místností na volném trhu. Nakonec si mohl šlechtic zakoupit svůj vlastní vídeňský dům, však toto řešení bylo nejnákladnější.¹²⁷ Právě zakupování těchto domů patřilo mezi výsady nejbohatší šlechty. Lze usuzovat, že držba vlastního paláce znamenala pro šlechtice jeden ze základních předpokladů dvorské kariéry.¹²⁸

5.3.2 Dvorské kvartýry

Šlechtic jako příslušník císařského dvora, jehož jméno bylo uvedeno v seznamech hofštátu, měl nárok na ubytování ve dvorském kvartýru. Svým strohým vybavením se nemohly po reprezentativní stránce vyrovnat městským palácům nebo svobodným domům. V očích raně novověké společnosti dodávaly svým vlastníkům mnohem menší prestiž. Velkou výhodou těchto kvartýrů byla jejich pořizovací cena, která kompenzovala ostatní nevýhody. Cena se pohybovala od několika desítek do několika set zlatých ročně.¹²⁹ Velký boj byl veden o luxusněji vybavené kvartýry, kterých byl nedostatek. Proto byl vyvíjen tlak na vídeňské obyvatelstvo, aby své kvartýry vylepšovalo, následně na to se nabídka luxusnějších kvartýrů zvětšila.¹³⁰ Jiří Kubeš ve své disertační práci dochází k závěru, že žadatelé dvorských kvartýrů pocházeli ze dvou skupin. Jednalo o císařské komorníky, nebo muže s titulem říšského dvorského rady. Většina těchto šlechticů teprve začínala svou dvorskou kariéru po zisku titulu císařského komorníka.¹³¹ Na základě těchto poznatků se můžeme domnívat, že ve dvorském kvartýru bydlel také Jan Jáchym ze Žerotína. Je to také dost patrné z jeho zápisků, protože většinou chodil on ke svým přátelům na obědy či večere a doma hostil své přátele jen zřídka. Díky zápisku z 27. května 1704¹³² se dozvídáme, že zaplatil nájem ve výši 500 zlatých, což by odpovídalo zaplacení nájmu za dvorský kvartýr.

5.4 Každodenní život u císařského dvora

Šlechtici, kteří byli příslušníky císařského dvora, mohli díky tomuto postavení zvýšit svůj vlastní společenský status. Členstvím v této instituci se snažili odlišit od ostatních šlechticů,

---

¹²⁷ KUBEŠ, J.: *Reprezentační funkce*, [cit. 08. 04. 2014], s. 87.

¹²⁸ BŮŽEK, V. a kol.: *Společnost*, s. 231–232.

¹²⁹ Tamtéž, s. 230.

¹³⁰ KUBEŠ, J.: *Reprezentační funkce*, [cit. 08. 04. 2014], s. 89.

¹³¹ Tamtéž, [cit. 08. 04. 2014], s. 91.

¹³² „*item den haus zins 500 t.*“ Zaplacení domovní nájem. ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 40v, r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

kteří neměli přístup na vídeňský dvůr. Chtěli zviditelnit své vyšší společenské postavení jako rozhodující sociální hodnotu.¹³³

5.4.1 Dvorské slavnosti

V období raného novověku lze rozeznat dva druhy dvorských slavností. V případě císařského dvora ve Vídni je nutné rozlišovat mezi veřejnou slavností, které se účastnila širší dvorská společnost, včetně zahraničních vyslanců, a komorní slavností. Komorní slavnosti byla přítomna pouze rodina panovníka a její hosté, dvorní dámy, nejvyšší dvorští úředníci, komorníci a tajní radové. To, že se jednalo o úzce vymezený okruh lidí, mělo také své příčiny. Jedním z hlavních důvodů byly prostory, ve kterých se tyto slavnosti konaly, protože byly mnohem menší a celá dvorská společnost by se do těchto prostor nevešla. Veřejné i komorní slavnosti je dále možné rozdělit na slavnostní dny (*Gala-Tage*), v nichž se slavily narozeniny a jmeniny členů císařské rodiny, slavnosti Řádu zlatého rouna (*Toison-Feste*), různé náboženské festivaly, pobožnosti, procesí a rozličné kratochvíle, k nimž patřily jízdy na saních, bály, lovy.¹³⁴

5.4.1.1 Komorní oslavy

Dozvídáme se, že Jan Jáchym byl členem užšího kruhu šlechticů, kteří se podíleli na těchto rodinných oslavách narozenin a svátků jednotlivých členů královské rodiny. Dá se předpokládat, že díky funkci komorníka a tajného rady, měl účast na slavnostech jistou, ale dokládají to i deníkové zápisky. Z nich se dozvídáme, že se Jan Jáchym 20. dubna 1704 účastnil narozenin královny, tím myslel Amálii Vilemínu Brunšvicko-Lüneburskou.¹³⁵ Na počátku roku 1705, přesněji 6. ledna se slaví narozeniny císařovny Eleonory Magdaleny Falcko-Neuburské, manželky císaře Leopolda I. Jako dárek věnoval císařovně kabát.¹³⁶ V tomto případě můžeme vidět propojenost dvorů, kdy se Jan Jáchym pohyboval i u dvora císařovny, ale hlavním pro něj byl dvůr následníka trůnu Josefa. To potvrzuje další záznam, který se týká rodinných oslav, protože 19. března 1705 se slaví svátek arcivévodě Josefa,

---

¹³³ BŮŽEK, V. a kol.: *Společnost*, s. 213.

¹³⁴ Tamtéž, s. 213–214.

¹³⁵ „nachmittag wegen der Konigin geburtstag in carusell gewesen.“ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 30v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹³⁶ „H[eu]t[e] ist galla wegen der Kayserin geburtstag gewesen daher dan ich Vor ein gulden friend bey der tafell in mantelkleid geshenket.“ Tamtéž, f. 3r., r. 1705 první sešit. Právě zmíněný Mantel- Kleid byl společenský oděv, který nosili příslušníci císařského dvora. Dvořané nosili černý sametový oděv, příslušníci habsburské rodiny pak brokát zlaté barvy. BŮŽEK, V. a kol.: *Společnost*, s. 214.

v zápisku je přímo napsáno, že se slaví ve velkém.¹³⁷ Tento rok se opět účastní narozenin královny Amálie Vilemíny Brunšvicko-Lüneburské, narozeniny slaví 21. dubna.¹³⁸ 26. července 1705 je přítomen při oslavě již císaře Josefa I. v letním sídle Favorita.¹³⁹ V zápise není přímo uvedeno, co se slaví, ale podle tohoto data se slavily narozeniny.¹⁴⁰ V roce 1706 se setkáváme se zápisem, který se opět týká narozenin nyní již císařovny Amálie Vilemíny Brunšvicko-Lüneburské.¹⁴¹ Také jsou zase zmíněny narozeniny císaře Josefa I. 26. července 1706, kdy se slaví opět v letním sídle Favorita. Jan Jáchym se zmiňuje, že poslouchal hudbu, která na oslavě hrála.¹⁴² Pokud se zaměříme na výčet výše uvedených oslav, kterých se Jan Jáchym účastnil, je patrné, že mu neunikla skoro žádná rodinná oslava císařské rodiny po dobu sledovaných tří let.

5.4.1.2 Veřejné oslavy

Jak bylo již výše zmíněno, do tohoto okruhu spadaly další slavnosti, kterých se účastnil celý dvůr. Byly to slavnosti Řádu zlatého rouna, různé náboženské festivaly, pobožnosti, procesí a rozličné kratochvíle, k nimž patřily jízdy na saních, bály, lovy.

Například lov byl jednou z častých zábav, kterou se samotný císař rád bavil. Proto máme doklady o tom, že Jan Jáchym doprovázel císaře na lov. Jak lze vidět na našem příkladu, lovilo se i v letních měsících 4. srpna 1704: „*H[eu]t[e] Vormitag bin ich abermahl mit dem Konig auf der Iagt gewesen, und umb 9 uhr nacherhaus kom[m]en.*“¹⁴³ Z úryvku vyplývá, že se na lovy jezdilo velmi časně z rána, protože Jan Jáchym byl již v 9 hodin zpět ve svém domě. Na začátku roku 1705 je přímo přikázáno Janu Jáchymovi, aby druhého dne jel s císařem na lov. 12. ledna: „*H[er]ro Moyl der Konig mir befehle[n] morgen mit auf die iagt zugehen.*“ 13. ledna se dozvídáme, že se jim podařilo ulovit 60 prasat a 14 srnců. „*etlich und Sechtzig shvein beko[m]en nebst 14 rehe.*“¹⁴⁴ To, že se jezdilo na lov velmi brzo ráno,

¹³⁷ „*dennach diesem tag H[er]ro Moyl des Konigs nahmenstag in grosser Galla celebrirt worden*“ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 22v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹³⁸ „*bey einem gulden friend gewesen als dan zudem Konig in das ballhaus gefahren, Von wonnen ich ihm nacherhaus begleitet und viel H[er]rp Moyl der Konigin ihr geburtstag gewesen*“ Tamtéž, f. 31r.

¹³⁹ „*H[eu]t[e] bin ich Vormitad nachdem mich gleich in Galla gekleidet in der favorita gefahren, alro man aber mit die gnach gehabt dem Kayser die handzukissen.*“ Tamtéž, f. 11r., r. 1705 druhý sešit.

¹⁴⁰ POHL, Walter – VOCELKA, Karl: *Habsburkové historie jednoho rodu*. Praha, 1996, s. 230.

¹⁴¹ „*die Galla Vor Kayserin gewesen*“ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 29r., r. 1706 první sešit. Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹⁴² „*dennach h[eu]t[e] wegen H[er]ro Moyl des Royl ein grose galla gewesen*“ „...noch sollcher abents in der favorita der musique zugehert“ Tamtéž, f. 7r., r. 1706 druhý sešit.

¹⁴³ Tamtéž, f. 58v., r. 1704.

¹⁴⁴ Tamtéž, f. 4v., 5r., r. 1705 první sešit.

dokládá právě úryvek z 30. července 1705: „*H[eu]t[e] frihe umb 4 uhr mit dem Kayser auf die Jagt gangen, und mit ihm bis 9 uhr aus gewesen.*“¹⁴⁵ Z těchto informací je patrné, že Jan Jáchym holdoval lovům i při pobytech u císařského dvora, a dá se říci, že jeho služba u dvora měla ve svém popisu práce také doprovázet císaře na lovy.

Jan Jáchym se také účastnil plesů, divadelních představení a dalších společenských akcí, které se na císařském dvoře konaly. Důležité období, které bylo vyhrazeno slavnostem a radovánkám všeho druhu se rozprostíralo v prvních dvou měsících každého roku a nazývalo se masopustem.¹⁴⁶ Například od 15.–17. února 1705 se každý den pořádala nějaká společenská akce. Od svátku, přes divadelní a hudební představení. 15. února: „...*abents aber ein fest beyhof gehabt.*“ 16. února: „*H[eu]t[e] den gantzen Vormitag beyhof zubracht auch nachmitag bey der com[m]edi ein Com[m]ihs an abgeben.*“ 17. února: „*H[eu]t[e] aber mahl mein haubtag gehab abents bey dem Konig weilen die Konigin ein genom[m]em ein shöne musique gewese[n].*“¹⁴⁷ Právě s touto slavností se také setkáváme v deníkových zápiscích. Zde je pojem vyjádřen jako svátek bachus. 24. února 1705: „*als dan aldar bis 9 uhr getantz und nacher hof gangen alro ein haubtshen bachus fest gehalten worden und ich abents bey hof der merenda*“¹⁴⁸

Svátek bachus je svátek bakchanále, což znamená hýření. Výraz pochází z latinského originálu bacchanale, což byla slavnost k počtě boha vína Baccha. Tento svátek se slavil na konci masopustu.¹⁴⁹

5.4.1.3 Pohřeb císaře Leopolda I. očima Jan Jáchyma ze Žerotína

Mezi jednotlivými „životními“ rituály existoval zřetelný rozdíl z hlediska možnosti nějak ovlivnit dobu jejich konání. Zatímco křestní a pohřební obřady reagují na biologické zákonitosti lidského života, vstup do manželství vychází více ze společenských potřeb.¹⁵⁰

Při pohřbu panovníka přihlíželi všichni zúčastnění zrození nového panovníka. Fakticky se nastupující vladař ujímal vlády v okamžiku smrti svého předchůdce. Toto pravidlo platilo

¹⁴⁵ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 12v., r. 1705 první sešit. Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹⁴⁶ MAŤA, P.: *Svět české aristokracie*, s. 256.

¹⁴⁷ Tamtéž, f. 13v., 14r., r. 1705 první sešit.

¹⁴⁸ Tamtéž, f. 15v.

¹⁴⁹ HOLUB, Josef: *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizím*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, s. 91.

¹⁵⁰ KRÁL, Pavel: *Křtiny, svatby pohřby*. In: BŮŽEK, Václav a Pavel KRÁL: *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526–1740)*, (ed.): *Opera historica* 10, České Budějovice 2003, s. 441.

v Čechách tím spíše, že Habsburkové se zpravidla nechávali korunovat ještě za života stávajícího panovníka. Avšak až představení nastupujícího vladaře v průběhu funerálního průvodu, kde byl obklopen symboly své vladařské moci a příslušníky šlechty z oblastí, kterým vládl, kráčel za rakví zemřelého předchůdce, tento akt potvrzovalo. Podobné veřejné slavnosti tak v období raného novověku sloužily jako komunikační a medializační prostředek, který vizualizoval postavení panovníka ve společnosti.¹⁵¹

Císař Leopold I. zemřel 5. května roku 1705 ve Vídni. Jeho pohřeb se konal o čtyři dny později 9. května. Ze zápisku Jana Jáchyma je možné se dozvědět, jak celý tento smuteční akt probíhal, protože Jan Jáchym byl jeho svědkem.

„H[eu]t[e] Vormitag bin ich nach bey St. Steffan wie auch bey hof in der mes gewesen alro man dem leich nams des Vershtorbenn Royl: in die par geleet. wie dan Sollcher nach den abend in gefohlg H[er]ro Moyl des Royl Kaysers Josephi Primi wie der Kayserin und Samentlichen Minister Kom[m]er H[err] und Dames. zudem Capucinern begraben worden, erstlich aber Von 12 Von hof bis zum augustinern dan Von 24 Von der bis zum Capucinern getragen worden. Ich noch den abent mit dem Trautmansdorf in dinst treten.“¹⁵²

Nejdříve byl Jan Jáchym v kostele sv. Štěpána na mši, kde byl shromážděn také celý dvůr. Bylo zde položeno mrtvé tělo císaře Leopolda I. Doprovodil nyní již císaře Josefa I. a jeho manželku a další ke dvoru. Ve 12 hodin byl přítomen v augustiniánském kostele. O půlnoci se pak konal poslední akt, kdy bylo tělo císaře uloženo do hrobky v kapucínském kostele.

Habsburským panovníkům byly z jejich těla po smrti vyjímány orgány, které byly následně uloženy v jiných kostelech než jejich těla. Srdce a jazyk císaře Leopolda I. byly uloženy v Loretánské kapli.¹⁵³ Tato kaple se nacházela v kostele augustiniánů, kam byly tyto orgány habsburských panovníků ukládány.¹⁵⁴ Mozek a oči byly ukládány do farního kostela rodu Habsburků, což byl kostel sv. Michaela.¹⁵⁵ Tyto orgány byly odebrány hned druhý den po smrti císaře Leopolda I.¹⁵⁶ Je možné vysvětlit si toto ukládání částí těla do tří různých kostelů

---

¹⁵¹ KRÁL, P.: *Křtiny, svatby pohřby*, s. 447.

¹⁵² ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 36r., r. 1705 první sešit, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹⁵³ HAWLIK- van de Water, Magdalena: *Der schöne Tod. Zeremonialstrukturen des Wiener Hofes bei Tod und Begräbnis zwischen 1640-1740*. Wien/Freiburg/Basel 1989, s. 57.

¹⁵⁴ Dostupné z: http://www.augustinerkirche.at/augustinus_herzgruft.php [cit. 11. 04. 2014].

¹⁵⁵ HAWLIK-van de Water, M.: *Der schöne Tod*, s. 57.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 53.

tak, že habsburští panovníci, chtěli být na více místech, aby měli dohled nad městem i po smrti.

Jak bylo v deníku popsáno, poslední akt pohřbu se konal o půlnoci v kostele kapucínů. Z dostupné práce Magdalene Hawlik-van de Water je možné se dozvědět, že tělo císaře Leopolda I. doprovázelo 24 císařských komorníků, kteří stáli za jeho rakví. Právě v tomto jmenném seznamu je možno narazit na jméno Johann Joachhim Graf Zierotin.¹⁵⁷ Bohužel si tuto informaci Jan Jáchym nezapsal do svého zápisku, i když je tato informace velmi důležitá, protože dokládá jeho vysoký post u císařského dvora. Ze zápisů je pouze patrné, že si Jan Jáchym zaznamenal, na kterých místech a v jakou hodinu se pohyboval a že byl v blízkosti císaře Josefa I. To opět dokazuje, že pro Jana Jáchyma bylo důležité zapisovat si, v jaké společnosti se pohybuje.

5.5 Návštěvy kostelů Jana Jáchyma ve Vídni

Pro Jana Jáchyma bylo velmi důležité navštěvovat mše. Pokud Jan Jáchym šel do kostela, vždy si to zapsal. Jak bylo řečeno výše i zde platilo pravidlo, že tato zpráva byla uvedena jako první v denním zápisku. Ve Vídni navštěvoval nejčastěji kostel sv. Michaela a sv. Štěpána. Byly to kostely, které navštěvovala šlechta, císařský dvůr ale i panovník samotný.

15. dubna 1704 Jan Jáchym poprvé v zápiscích píše, že šel do kostela sv. Michaela. „*Diesem Vormitag bin ich beyhof als dan bey den michaelern Und mit dem Konig in bölhaus gewesen.*“¹⁵⁸ 17. dubna 1704 už je na mši u sv. Štěpána. „*H[eu]t[e] Vormitag bin ich beyhof gewesen bey Sanet Steffan die heyl mes geheret.*“¹⁵⁹ 18. května je u sv. Michaela a 19. jde ke sv. Štěpánovi. „*Diesem Vomitag habe ich bey denen michaelern mes gehert.*“ „*H[eu]t[e] bin ich Vormitag bey St. Steffan in der Kirchen gewesen.*“¹⁶⁰ V roce 1705 navštěvuje také kapucíny a augustiniány. 2. února 1705: „*H[eu]t[e] mein andacht bey den capucinern Vorricht, als dan bey St. Steffan gewesen.*“¹⁶¹ 9. dubna 1705: „*H[eu]t[e] ich Vormitag bey denen augustinern die hey mes gehert.*“¹⁶² 18. května navštěvuje opět sv. Michaela. Jan Jáchym navštěvuje kostel, i když brzo ráno vyjíždí na lov. V 9 hodin je zpátky

---

¹⁵⁷ HAWLIK-van de Water, M.: *Der schöne Tod*, s. 60.

¹⁵⁸ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 29v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹⁵⁹ Tamtéž, f. 30r.

¹⁶⁰ Tamtéž, f. 38r., 38v., r. 1704.

¹⁶¹ Tamtéž, f. 10r., r. 1705 první sešit.

¹⁶² Tamtéž, f. 28r.

a neopomene ještě zajít na mši k františkánům. Dokládá to zápisek 30. července 1705: „*H[eu]t[e] frihe umb 4 uhr mit dem Kayser auf die Jagt gangen, ind mit ihm bis 9 ausgewesen alsa dan bey denen franzis Kanern mes gehert.*“¹⁶³ V ojedinělém případě se stane, že navštívil dva kostely v jeden den hned po sobě. 13. září 1705: „*Demnach h[eu]t[e] frihe die heyl mes bey denen Michaelern gehert bin ich zu St. Steffangefahren und dem Te deum laudamus bey gewohert.*“¹⁶⁴ V roce 1706 nejčastěji navštěvuje kostel sv. Štěpána. 11. dubna: „*H[eu]t[e] bin ich Vormitag bey St. Steffan gewesen.*“¹⁶⁵ Kostel sv. Michaela nenavštěvuje tak často jako v předešlých letech ale také se občas v zápiscích objeví. 11. května: „*H[eu]t[e] Vormitag nach dem ich farderist bey denen michaelern die heyl mes geheret.*“¹⁶⁶ Tyto deníkové zápisky potvrzují, že ať se Jan Jáchym pohyboval kdekoliv, vždy se snažil ráno zajít do kostela. Jakmile navštívil kostel, čekali ho další všední povinnosti, ale jak bylo již řečeno, můžeme říci, že to pro něj byl takový rituál zajít ráno do kostela, kde se pomodlil a následně pokračovat v plnění denních povinností.

5.6 Společnost, ve které se Jan Jáchym pohybuje na císařském dvoře

Šlechtická společnost, se kterou se Jan Jáchym stýkal na císařském dvoře, byla velmi rozmanitá. Jedná se o šlechtice, kteří zastávali vysoké funkce u císařského dvora, ale také o šlechtice, kteří takovýchto funkcí nedosáhli. Pro Jana Jáchyma bylo velmi důležité, zaznamenávat si, s kým chodil na obědy a večere, s kým se stýkal u císařského dvora a s kým večer pobýval ve společnosti. Díky záznamům, ve kterých se vyskytuje značné množství šlechtických jmen, se odkrývá rozsáhlá síť kontaktů Jana Jáchyma, na kterou byl právem hrdý, a proto si tato jména značil.

27. dubna 1704 si Jan Jáchym poznamenal, že byl na obědě s nejvyšším kancléřem. „*Ich mitags bey den obristen Kanzler gespeiset.*“¹⁶⁷ Nejvyšším kancléřem tehdy byl Jan František hrabě z Vrba.¹⁶⁸ 7. května 1704 zase obědval s hrabětem Martinicem.¹⁶⁹ Lze se domnívat, že

---

¹⁶³ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 12r., r. 1705 druhý sešit, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹⁶⁴ Tamtéž, f. 23r.

¹⁶⁵ Tamtéž, f. 26v., r. 1706 první sešit.

¹⁶⁶ Tamtéž, f. 34r.

¹⁶⁷ Tamtéž, f. 32v., r. 1704.

¹⁶⁸ PALACKÝ, F.: *Přehled*, s. 4v.

¹⁶⁹ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 35v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

se jedná o Maxmiliána Quidobalda z Martinic, který působil jako nejvyšší hofmistr císařovny Eleonory Magdaleny,¹⁷⁰ manželky císaře Leopolda I. V roce 1705, konkrétně 13. ledna, se však setkáváme s tím, že se Jan Jáchym setkal s dvěma členy rodu Martiniců. „*abents g[ra]f martinitz max, auch adolf martinitz ... bey mihr gewesen.*“¹⁷¹ Tento zápisek potvrzuje, že se Jan Jáchym scházel s Maxmiliánem Martinicem. Adolf Martinic, kterému tehdy bylo 15 let, byl synem Jiřího Adama Martinice¹⁷² a v dalších letech se propracoval na vysoké funkce u císařského dvora. Ze zápisků vyplývá, že zmíněný Maxmilián Martinic, byl velmi dobrým přítelem Jana Jáchyma, protože se v deníkových zápiscích jméno Martinic vyskytuje velmi často. Dále obědvá 29. července 1704 s Zienzendorfem a Nosticem.¹⁷³ Zde se setkáváme s Kryštofem Václavem Nostitzem, který byl úspěšným císařským diplomatem.¹⁷⁴ Na obědy nebo večere chodí také s benátskými velvyslanci. 1. ledna 1705: „*mitags hab ich bey dem Venezianishen boldshafter gespeist.*“¹⁷⁵ I když Jan Jáchym sám žádné diplomatické povinnosti neměl, s velvyslanci se stýkal. Dále byl například večer ve společnosti s hrabětem Dominikem Ondřejem Kounicem, který působil v císařských službách jako státní ministr a byl povýšen do stavu říšských hrabat v roce 1683.¹⁷⁶ 5. srpna 1704: „*abents beyhof und dem graf Kaunitz in dergesellschaft gewesen.*“¹⁷⁷

Často se v zápiscích vyskytují jména šlechticů v případě hraní hazardních her. Většinou když Jan Jáchym hraje ve společnosti nějakou hazardní hru, zapíše si, s kým ji hrál a také jestli vyhrál nebo prohrál nějaký obnos peněz. Tato situace je patrná v několika příkladech. 1. května 1704: „*in der gesellschaft gewesen, Von won[n]en zudem graf martinitz gangen und gewon[n]en 3K.*“¹⁷⁸ Zde za zmíněného hraběte Martinice pokládáme Maxmiliána, jak už bylo výše řečeno. 19. května téhož roku: „*abents bey des Starenberg geshpilt und gewonnen in*

¹⁷⁰ MAŠEK, P.: *Šlechtické rody*, díl I., s. 608.

¹⁷¹ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 5r., r. 1705 první sešit, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹⁷² HALADA, J.: *Lexikon české šlechty*, díl III., s. 97.

¹⁷³ „... *der zinzendorf nebst dem Nostitz bey mihr gespeist*“ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 57r., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹⁷⁴ MAŠEK, P.: *Šlechtické rody*, díl II., s. 25.

¹⁷⁵ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 2r., r. 1705 první sešit, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹⁷⁶ HALADA, J.: *Lexikon české šlechty*, díl III., s. 80.

¹⁷⁷ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 59r., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹⁷⁸ Tamtéž, f. 34r.

allem in bahseta 64 K. ¹⁷⁹ Zde zmíněný šlechtic pochází ze starého rakouského šlechtického rodu Starhembergů a mělo by se jednat o Gundakera Thomase.¹⁸⁰

Jedním z velmi důležitých zápisů, který se týká společnosti, ve které se Jan Jáchym pohybuje, je zápisek z 5. června 1705, kdy nás seznamuje se všemi vysoce postavenými šlechtici, se kterými byl při příležitosti promoce císaře Josefa I.

*„Diesem Vormitag habe bey denen Michaelern mes gehert, als dan bin ich bey hof gewesen alro 24 geheime Raht so H[er]ro Moyl darzu promovieret des Jurament abgeleget als first Salm, gr[a]f Storrada geweser obrist hofmastl: P[rinz]: Savoye: ungarischer Palatinus so ein first Esterhasi ist. g[ra]f Mansfeld geweser obrist Kam[m]erer. first hans Adam von Lichtenstein. g[ra]f Kinski obristlKanzler, first Lobkovitz obrister hofmaster bey der regirenden Kaiserin. graf Georg Adam Martinitz geweser hofmarschall. g[ra]f Von Thurn obrist hofm[arscha]l Von der Vereilibten Kaiserin. Cardinall Collonitz. g[ra]f Philip Von ditrichstein. gr[a]f Von Trautson obristl Kammerher Von Royl: first Leopold Ditrichstein obristl shtollmaster, g[ra]f Vallenstein hofmarchall: graf Gundaker Starenberg Kam[m]er president. g[ra]f Vindishgratz, baron zeilers erster hofkantzler, g[ra]f Philip Zinzendorf anderter hofkantzler. g[ra]f von Vratislav bömischer Kantzler, g[ra]f Vels Shtoldhalter. Condl Grimani, gr[a]f Herberstein Vice krigs president. H[eu]t[e] mitags hald martinitz bis auch Trautmansdorf und sie bey mir gessen.“*¹⁸¹

Jeho den začal tak jako obvykle návštěvou kostela. Tohoto dne navštívil sv. Michaela, kde se zúčastnil mše, potom zamířil ke dvoru, kde se vyskytuje 24 tajných radů císaře. Prvním na seznamu je kníže Salm, což by mohl být Franz Wilhelm (1670–1734)¹⁸², po něm následuje Storrada, tohoto šlechtice se nepodařilo identifikovat. Dalším je princ Savojský, což byl známý princ Evžen Savojský, slavný vojevůdce v habsburských službách, který se přičinil o konečné poražení tureckých vojsk v bitvě u Zenty.¹⁸³ Dále jmenovaným byl uherský palatin, který pocházel z rodu Esterházy. Po něm je zde Mansfeld, který působil jako komorník u císařského dvora. Následuje kníže Jan Adam I. Ondřej z Lichtensteina (1657–1712), který se stal

¹⁷⁹ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 38v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹⁸⁰ MAŠEK, P.: *Šlechtické rody*, díl II., s. 303.

¹⁸¹ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 43r., r. 1705 první sešit, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

¹⁸² MAŠEK, Petr: *Modrá krev*. Praha: Mladá fronta, 2003, s. 239.

¹⁸³ POHL, W. – VOCELKA, K.: *Habsburkové*, s. 244.

císařovým komořím a tajným radou. V roce 1693 mu byl udělen Řád zlatého rouna.¹⁸⁴ Nejvyšším kancléřem byl mezi léty 1705–1711 Václav Norbert Octavián Kinský.¹⁸⁵ Dalším byl kníže Ferdinand August Leopold Lobkowitz, který byl synem Václava Eusebia a pokračoval v politické tradici u císařského dvora,¹⁸⁶ kde byl nejvyšším hofmistrem císařovny Eleonory. Jiří Adam z Martinic byl císařským diplomatem. Působil jako vyslanec v Londýně, Římě a v Lisabonu. V letech 1703–1707, byl místokrálem v Neapolsku, ale této pozice se ze zdravotních důvodů vzdal.¹⁸⁷ Karel Maxmilián z Thurnu a Valsassiny byl zemským hejtmanem na Moravě a nejvyšším hofmistrem císařovny vdovy.¹⁸⁸ V zápise je uveden kardinál Johann Sigmund Kollonitz (1677–1751), který byl v této době vídeňským arcibiskupem.¹⁸⁹ Zmíněným Ditrichsteinem v zápisku by mohl být Filip Zikmund z Dietrichsteina, který v letech 1699–1705 vykonával funkci nejvyššího štolmistra Leopolda I.¹⁹⁰ Dalším šlechticem by měl být nejspíše Johann Leopold Trautsohn,¹⁹¹ protože podle uvedeného jména v deníku by se nejednalo o žádný šlechtický rod, byla tato možnost jména nejbližší podobná. Dalším z uvedených tajných radů je kníže Leopold Ignác z Dietrichsteina, který převzal po svém strýci Filipu Zikmundu z Dietrichsteina dohled nad císařskými stáji a měl být pokračovatelem Dietrichsteinské tradice v držení vysokých funkcí u císařského dvora.¹⁹² Zmíněný hrabě Vallenstein je německá zkomolenina jména Waldstein. Proto se jedná o Karla Arnošta z Waldsteina, který byl dvorním radou a mimořádným vyslancem ve Španělsku.¹⁹³ Dalším byl hrabě Gundaker Thomas Starhemberg (1663–1745).¹⁹⁴ Hraběte Windischgrätze se nepodařilo dohledat v dostupných materiálech, ale můžeme se domnívat, že se jednalo o některého ze synů Gottlieba Windischgrätze.¹⁹⁵ Následuje první dvorský kancléř baron Zeilerse. Druhým dvorským kancléřem byl hrabě Filip Ludwig Sinzendorf (1671–1742).¹⁹⁶ Následuje po něm Jan Václav hrabě Vratislav český kancléř.¹⁹⁷ Osoba hraběte Velse, se nepodařila dohledat. Zvláštní jméno, které se vyskytuje v zápisku je Condl Grimani. Posledním jmenovaným v dlouhém seznamu je Leopold

¹⁸⁴ JURÍK, P.: *Moravská dominia*, s. 48.

¹⁸⁵ PALACKÝ, F.: *Přehled*, s. 4v.

¹⁸⁶ MAŠEK, P.: *Šlechtické rody*, díl I., s. 507.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 608.

¹⁸⁸ Tamtéž, díl II., s. 364.

¹⁸⁹ Tamtéž, díl I., s. 480.

¹⁹⁰ SMÍŠEK, R.: *Císařský dvůr*, s. 85.

¹⁹¹ MAŠEK, P.: *Šlechtické rody*, díl II., s. 372.

¹⁹² SMÍŠEK, R.: *Císařský dvůr*, s. 85.

¹⁹³ MAŠEK, P.: *Šlechtické rody*, díl II., s. 418–419.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 303.

¹⁹⁵ ŽUPANIČ, Jan – STELLNER, František: *Encyklopedie knížecích rodů zemi Koruny české*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2001, s. 295.

¹⁹⁶ MAŠEK, P.: *Šlechtické rody*, díl II., s. 278.

¹⁹⁷ PALACKÝ, F.: *Přehled*, s. 5r.

Herberstein (1655–1728), který bojoval po boku Evžena Savojského proti Turkům a vykonával post předsedy válečné rady.¹⁹⁸

Z dlouhého výčtu jmen v tomto denním zápisu, byla projevna analýza, která se pokusila identifikovat některé z uvedených šlechticů, kteří se pohybovali v okruhu Jana Jáchyma. V tomto případě se jednalo o 24 tajných radů císaře Josefa I. a s jistotou můžeme tvrdit, že se Jan Jáchym pohyboval v nejvyšších kruzích císařského dvora. Ze značné části byla poodhalena rozsáhlá síť kontaktů, kterou si Jan Jáchym na císařském dvoře vybudoval. Je patrné, že se pohyboval, v okruhu svých nejbližších přátel jako byl Maxmilián Martinic, ale pokud se naskytla nějaká příležitost, pobýval v okruhu nejbližších přátel samotného císaře.

---

¹⁹⁸ MAŠEK, P.: *Šlechtické rody*, díl II., s. 350.

6 Hazardní hry

Hra sama o sobě se jeví jako intermezzo v každodenním životě, jako činnost uskutečňovaná v době oddechu a pro oddech. Stává se doprovodem, doplňkem a přímo součástí běžného života. Zkrášluje život, doplňuje ho a tím se stává nezbytnou; je nezbytná pro jednotlivce jako biologická funkce, je nezbytná i pro společnost vzhledem k smyslu, který je v ní obsažen, vzhledem k svému významu, své projevovalé hodnotě a duchovním a sociálním vazbám, které vytváří: zkrátka jako kulturní funkce.¹⁹⁹

Hra jako taková je pro jedince důležitá protože pokud se mu podaří vyhrát má pocit, že tak získal větší moc a ve společnosti větší prestiž. Tím by se dalo vysvětlit, proč kavalíři prohrávali a vyhrávali tak značné sumy v hazardních hrách. Jednak na sebe chtěli něčím upozornit a také protože pokud se jim podařilo vyhrát, strhli na sebe větší míru pozornosti společnosti, ve které se vyskytovali. Právě trvalým důsledkem vítězství ve hře je čest, vážnost, prestiž. S hrou je však většinou spojen i nějaký vklad, o který se době baroka nejčastěji hrálo a bonusem byla právě čest, vážnost a prestiž, kterou si kavalír získal.²⁰⁰

Na území Čech se v průběhu dějin vystřídalo velké spektrum her a zábav. Obliba jednotlivých her však kolísala. Jedny si prožily svůj vrchol již na konci středověku a v 16.–17. století už spíše doznávaly, další teprve přicházely na scénu. Přesně takto to bylo i s kostkami, které se hrály hojně po celé 16. století, ale na počátku 17. století je postupně začaly vytlačovat karty. Karty jako takové následně ovládly 17. století a byly nejhranější hazardní hrou. Stejně jako byly zakazovány v předchozích obdobích kostky, nyní se setkáváme se zakazováním karetních her. Proti hraní hazardních her se bouří také duchovní stav.²⁰¹

Tak jako v předchozích stoletích tak i od počátku 18. století se setkáváme s tím, že hazardní hry byly zakazovány ze strany státní moci. Proti hazardním hrám mluvila už od počátku okolnost, že se pěstovaly pro zisk a velké peníze.²⁰² Proto se také císař Leopold I. postavil proti hraní hazardních her a vydal patent.

---

¹⁹⁹ HUIZINGA, Johan: *Homo ludens: o původu kultury ve hře*. Praha: Mladá fronta, 1971, s. 16.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 53–54.

²⁰¹ ČECH, Jan: *Hazardní hry v Čechách v 16. a 17. století*. In: *Historie 2005: celostátní studentská vědecká konference: Liberec 8. – 9. prosince 2005*, Liberec: Technická univerzita, 2006, s. 28–36.

²⁰² HONL, Ivan: *Z minulosti karetní hry v Čechách*. Praha, 1947, s. 46–47.

„Věrní a milí,

oznamujeme vám, že jsme 12. října 1696 publikovali ve Vídni patent k odstranění karetních her, které urážejí Boha a jimiž mnohý upadl do chudoby a žebroty a uchyluje se k jiným zoufalým způsobům obživy.

Milostivě jsme uznali za dobré podobný plán zavést také v našem Českém království.

Nařizujeme vám tímto tudíž, abyste v pražských městech provizorně nařídili, aby se každý, ať je jakéhokoliv stavu a původu, zcela zdržoval zejména her basseta a trenta quaranta, jakož i všech dalších karetních her i jiných podezřelých her, žádnou nevyjímaje. Kdo nařízení poruší, vystaví se naší nemilosti a přísnému trestu.

Tento patent vlastnoručně podpisujeme a publikujeme ve Vídni 21. února 1701.

Leopold.²⁰³

V tomto patentu jsou dokonce jmenovány přesně dvě karetní hry basseta a trenta quaranta, které jsou zakazovány. Patent se však vztahuje ještě na ostatní hazardní hry všeobecně. Jak bylo v patentu naznačeno, hraní hazardních her bylo zakazováno každému, nehledě na jeho stav a původ. Týkalo se to i šlechticů. Jak ale víme, právě hraní hazardních her na císařském dvoře nebo na panských sídlech patřilo ke každodenní zábavě šlechty. I přes značné zakazování hazardních her se v této zábavě pokračovalo, jako by žádné patenty vydávány nebyly.

Značné množství šlechticů díky velké hazardní vášni dokázalo prohrát značně vysoké sumy. Například generál Ottavio Piccolomini (1599–1656) prohraje ve Vídni roku 1639 při jedné příležitosti 4000 dukátů.²⁰⁴ Příklady, kdy šlechtici prohrávali a vyhrávali značně vysoké částky, bylo značné množství. Někteří se dostávali do vysokých dluhů, nejen kvůli hraní hazardních her ale kvůli stavbě honosných venkovských rezidencí, nebo vedení vysokého životního stylu, který byl spjat s pobytem na císařském dvoře. Jedním takovým případem byl bankrot rodu Buquoiů. Karel Kajetán Buquoi sice zdědil již nějaké dluhy po svých předcích, ale díky své marnotratnosti dostal rodinu do bankrotu. Následně se o splácení dluhů svého otce staral František Leopold Buquoi, který se snažil rodinné jméno vrátit zpět do vysokých kruhů. To se mu také podařilo, protože dosáhl vysokých funkcí u císařského dvora a obdržel titul nejvyššího hofmistra Království českého.²⁰⁵

---

²⁰³ VALENTA, A.: *Lesk a bída*, s. 255.

²⁰⁴ MAŤA, P.: *Svět české aristokracie*, s. 259.

²⁰⁵ VALENTA, A.: *Lesk a bída*, s. 142–150.

Jan Jáchym ze Žerotína byl velmi vášnivým hráčem hazardních her. Pokud se zaměříme na jeho každodenní zápisky, v případě, že hrál nějakou hru, pak si zapsal většinou název hry, s kým ji hrál a kolik vyhrál či prohrál peněz. Ať se Jan Jáchym pohyboval ve Vídni, Brně, či u nějakých přátel ve Slezsku, skoro vždy končil zápisem tím, že hrál nějakou hazardní hru. V roce 1704 se setkáváme s pravidelným zapisováním hraní hazardních her. Díky tomuto víme, v jaké společnosti se Jan Jáchym pohybuje a kolik vyhrává či prohrává peněz. Tento rok je pro zkoumání deníkových zápisů nejdůležitější, protože v roce 1705 si Jan Jáchym nezapíše částky výher či proher, spíše si jen zapíše, že dnes byl ve společnosti. Jedná se o celé období na císařském dvoře v roce 1705. Můžeme s jistotou tvrdit, že Jan Jáchym hazardní hry stále hrál, protože na konci měsíce června je vyúčtování, kde je napsáno nejdříve, kterým šlechticům jaké částky dluží, v tomto případě se nemusí jednat o dluhy z hazardních her, ale na vedlejší stránce je zapsán přímo soupis, který den Jan Jáchym hrál a kolik prohrál.²⁰⁶ K pravidelnému zapisování se Jan Jáchym vrací až v zimních měsících téhož roku, kdy jezdí navštěvovat své přátele do Vratislavi. Ve Vratislavi se hazardní hry těšily značné oblibě. V roce 1706 u císařského dvora si Jan Jáchym značí jen, že večer hrál. Občas si zapíše nějakou částku na konci denního zápisu. V tomto roce si tak jako předtím na konci června zapíše částky, které dluží.²⁰⁷

Jan Jáchym nejvíce holdoval karetním hrám, jak bylo výše řečeno, karetní hry byly od 17. století nejoblíbenější. Jednou z nejoblíbenějších her byla karetní hra basseta. Jan Jáchym tuto hru ve svých zápiscích také uvádí. 1. února 1704: „*abents in diegesellshaft gangen alldar in der bahseta Verspielt 1030.*“²⁰⁸ 13. května 1704: „*all dar in der bahseta gewonnen 95.*“²⁰⁹ Bohužel v těchto případech Jan Jáchym neuvádí, zda se hrálo o peníze. 19. května 1704: „*...abents bey der Starenberg²¹⁰ gespielt und gewon[n]en in allem in bahseta 64 K.*“²¹¹ 18. srpna 1704: „*bey der Kuldenshtein in bahseta gewon[n]en 119.*“²¹² 21. prosince 1704: „*ich dan abent wider zuder Von martinitz gegangen alldar in der bahseta gewon[n]en 10 K.*“²¹³ V roce 1705 hraje také bassetu. Dozvídáme se to z účetnictví na konci měsíce

---

²⁰⁶ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 57r., r. 1705 první sešit, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²⁰⁷ Tamtéž, f. 47–49.

²⁰⁸ Tamtéž, f. 10r., r. 1704.

²⁰⁹ Tamtéž, f. 39r.

²¹⁰ Zmíněný šlechtic by měl být Gundaker Thomas Starhemberg, který byl jedním z tajných radů císaře Josefa I., jak bylo napsáno již výše.

²¹¹ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 38v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²¹² Tamtéž, f. 62r., r. 1704.

²¹³ Tamtéž, f. 94r.

června, jak bylo výše zmíněno. „den 5 in bahseta 51 D.“²¹⁴ 31. listopadu 1705: „habe ich in der bahseta wider Verlohren 100 K.“²¹⁵

Další oblíbenou hrou, která se hrála ve společnosti, byla trenta quaranta,²¹⁶ byla jednou ze zakázaných karetních her zmíněných v patentu. Jan Jáchym tuto hru také hrál, ale nevyskytuje se tak často jako ostatní hazardní hry. 23. dubna 1704 si Jan Jáchym zapsal, že u stolu hrál tuto hru. „nach der Tafell ich mit ihm Trenta quarante gespielt.“²¹⁷

Velmi oblíbenou hrou, která se ve šlechtické společnosti hrála, byl biliár. Biliár se do českých zemí dostává od 17. století ze Skotska a Francie.²¹⁸ V literatuře, která pojednává o hazardních hrách, které se hrály na území Českého království, jsme nenalezli důkazy o tom, že byl biliár hazardní hrou. Na základě deníkových zápisků jsme schopni určit, že se biliár o peníze hrál. Na několika příkladech z deníkových zápisků je zřejmé, o jaké sumy se dalo v této hře hrát. Při pobytu v Brně hraje Jan Jáchym pravidelně skoro každý večer biliár od 12. února až do 16. března. Úspěšnost výher a proher se střídá. 15. února 1704: „nach dertafell bin ich zudem grafditrichstein gegangen alldar auf dem biliard Verspielt 18 t.“²¹⁹ 23. února 1704: „als dan auf dem biliard mit dem Valdorf verspielt 24 t.“²²⁰ 10. března 1704: „Ich abents verspielt auf dem biliard mit dem H[err] Valdorf 48 t mit dem hingern 11t Ditrichstein 8t.“²²¹ 5. května 1704: „ich Vormitag mit dem König auf in balhaus gewesen auf dem biliard aber Verspilt 35 ducaten.“²²² V zápiscích se podařilo najít případ, kdy Jan Jáchym hraje přímo s Josefem I., 10. srpna 1704: „Diesem morgen weilen mein haubtag gehabt ich beyhof zugebracht und mit dem König biliard gespielt.“ Večer už píše, že hrál opět s králem a dokonce prohrál. „den gantzes abent wider beyhofzugebracht und in allem mit dem Konig Verspielt 20K.“²²³ Podobných případů, kdy Jan Jáchym hraje biliár, je v roce 1704 mnoho. Někdy si zapíše, že hrál biliár, ale nezapíše si s kým, nebo kolik vyhrál či prohrál. Z ukázek je patrné, že biliár byl velmi populární hrou, která se hrála ve vysoké společnosti a kterou si zahrál rád i král.

²¹⁴ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 57r., r. 1705 první sešit, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²¹⁵ Tamtéž, f. 34v., r. 1705 druhý sešit.

²¹⁶ V patentu z 1. května 1784, který byl vydán pro České země, se dozvídáme překlady jednotlivých her. Trenta znamenalo na „jednatřicet“, Quaranta na „čtyřicet“ též „jednačtyřicet.“ HONL, I.: *Z minulosti*, s. 51.

²¹⁷ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 31v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²¹⁸ ČECH, J.: *Hazardní hry*, s. 49.

²¹⁹ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 13v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²²⁰ Tamtéž, f. 15v.

²²¹ Tamtéž, f. 20r.

²²² Tamtéž, f. 35r.

²²³ Tamtéž, f. 60r.

Další hrou, kterou Jan Jáchym hrál, byla L'ombra. Tato hra byla, podle četnosti s jakou se vyskytuje v deníkových zápiscích, ve společnosti velmi oblíbená. 6. února 1704: „*abents in der gesellschaft bey dem landhauptman gewesen wo wir ihr alle in galla gemacht. Und ich in der alombre Verspielet 20_ 17x.*“²²⁴ 13. února 1704: „*und alldar in der alombra 2t 50 K.*“²²⁵ 3. dubna 1704: „*abents bey der Rogendorf²²⁶ in dergesellschaft gewesen, Und Verspielt in der ombra 8 t.*“²²⁷ 17. dubna 1704: „*Alombra gespilt und gewon[n]en in allem 2 Sibenz.*“²²⁸ 15. června 1704: „*abents alombra gespielt Und gewon[n]en 115 Si[l]benz.*“²²⁹

Další hrou, která se hrála, byl Pharaon. S tímto označením hry se setkáváme na patentu z 1. května 1784, kde je tato hra zmíněna mezi zakázanými. Je zde také volný překlad do češtiny „naše vaše“.²³⁰ Co si představit pod tímto pojmem je velmi těžké. Víme jen, že se opět jedná o karetní hru. Tato karetní hra se v denících Jan Jáchyma vyskytuje jen při pobytu Jan Jáchyma v Brně. Víme, že i přesto se hrála, ale nebyla asi tak oblíbená jako ostatní. 24. března 1704: „*als dan in die gesellschaft zudem landshauptman gefahren, Und dar widerumb in faraon gewon[n]en 14 t.*“²³¹ 29. června 1704 opět hraje tuto hru a vyhrává. „*abents aber widerumb in der gesellschaft Pharaon gespielt und gewonnen mit derbeyerrin 10 Si[l]benz Verspielt mit der breydain 110 Si[l]b[enz].*“²³²

Hra, se kterou se v zápiscích také setkáváme, nese název Tik Tak.²³³ Tato hra byla velmi oblíbená, podle četnosti s jakou se vyskytuje v zápiscích Jan Jáchyma. Tuto hru Jan Jáchym hrával při návštěvách města Brna a Vídně. 12. března 1704 tuto hru hraje s hrabětem Dietrichsteinem. „*abents in dergesellschaft in Tik Tak Von der ditrichstein gewon[n]en*

---

²²⁴ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 11r., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²²⁵ Tamtéž, f. 13r.

²²⁶ Zde by se mělo jednat o Johanna Christiana Rogendorga. MAŠEK, P.: *Šlechtické rody*, díl II., s. 166.

²²⁷ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 26v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²²⁸ Tamtéž, f. 30r.

²²⁹ Tamtéž, f. 45v.

²³⁰ HONL, I.: *Z minulosti*, s. 51.

²³¹ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 23v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²³² Tamtéž, f. 49r.

²³³ „V cizích popisech najdeme také hru zvanou trictrac. Byla to hra všeobecně rozšířená. Tak aspoň tvrdí Hyde. Dle něho je jméno tvořeno po zvuku při hře té a hrává prý se „trictrac“ u různých národů rozmanitým způsobem. U Leibnitze patří jmenovaná hra mezi hry, jež záleží jednak na štěstí, jednak na vtipu hráčově. Starobylý obrázek hry této je v nádherné knize Lacroixově. Dva hráči majíce dvojitou tabuli a kameny barvy černé a bílé, vrhají dvě kostky a dle toho, kolik se ukázalo ok, posunují a kladou kameny po šesti polích jazykovitých, totiž výběžcích, každý na své straně, s vyměřenými pravidly. Obraz téže hry viděli jsme k nize Olafa Magna. Podobá se na vlas onomu starofrancouzskému.“ ZÍBRT, Čeněk: *Z her a zábav staročeských: příspěvky ke kulturním dějinám českým*. Velké Meziříčí, 1889, s. 99.

46 Si[l]benz.²³⁴ 26. března 1704: „*abents Von altam in Tik Tak gewon[n]en 100 t.*“²³⁵
I u císařského dvora se tato hra objevovala. 6. září 1704: „*und abents in der gesellschaft bey dem obrist stollmast[er] gewon[n]en in Tik Tak 5 K.*“²³⁶

Podle výše uvedených příkladů, je zřejmé, že Jan Jáchym byl vášnivým hazardním hráčem. Hazardním hrám holdoval při jakékoliv příležitosti. Pokud se podíváme na vyhrané a prohrané částky, nemusí se náklady na hru zdát tak markantní, ale pokud si tyto částky představíme v celkovém měřítku, nejedná se o zanedbatelné částky, které Jan Jáchym uměl vyhrát ale i prohrát. Například při své hazardní vášni dokázal Jan Jáchym prohrát za jeden večer se svým přítelem hrabětem Schlegenbergem 1000 zlatých.²³⁷ Kuriózní prohrou byla prohra svého koně a paruky při návštěvě Vratislavi u hraběte Schlegenberga.²³⁸ Přestože byl Jan Jáchym vášnivým hráčem hazardních her, dokázal vybudovat rozsáhlé panství, které zdědil jeho syn Jan Ludvík. Hraní hazardních her se tedy neprojevovalo v jeho hospodářské činnosti a nemusel jako někteří jiní šlechtici rozprodávat své majetky, protože by se dostal do krize či úpadku. Byl spíše pravým opakem, protože svá panství rozšiřoval a vlastnil v rukou velký majetek.

---

²³⁴ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 20v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²³⁵ Tamtéž, f. 24v.

²³⁶ Tamtéž, f. 67r.

²³⁷ 21. října 1705: „*nachmitag bey dem Schlegenberg gespielt Und alldar Verspilt 1000 t.*“ Tamtéž, f. 32v., r. 1705 druhý sešit.

²³⁸ 2. prosince 1705: „*den gantzen abentgespilt Und bey dem g[ra]f Shlegenberg abents gegessen. und alldar ein Pferd und mein Pariquen Verspilt.*“ Tamtéž, f. 42v.

7 Cestování Jana Jáchyma ze Žerotína

Ze zápisků Jana Jáchyma ze Žerotína můžeme dobře zmapovat jeho pohyb a to, ve kterých místech se zdržoval, když měl namířeno k císařskému dvoru či naopak na svá panství. Petr Maťa ve své průkopnické studii, která se zabývá pobytem šlechticů na svých panstvích v kontrastu s pobytem u císařského dvora, naznačuje, že šlechtici dělili svůj čas mezi dvě rezidenční sídla (tj. rezidenci v metropoli a nejdůležitější z tzv. vernovských rezidencí). Studie dokazuje, že šlechtické deníky jsou jedním z nejpřesvědčivějších a nejsnadněji zpracovatelným zdrojem informací. Je to typ pramene, který dosud nebyl dostatečně doceněn, ale pro zmapování této situace se stal velmi vhodným. Například deník Jana Adama mladšího z Valdštejna, na jehož případě se dá tato problematika zachytit a kterého Petr Maťa ve svém článku značně využívá.²³⁹

Dnešní historiografie se snaží posoudit, jak to bylo s využíváním venkovských sídel šlechty. Lze nalézt nějaký pravidelný roční cyklus, který by postihl to jak často a kde se šlechtic nejčastěji zdržuje? Je také důležité zaměřit se na to, jak byla aristokracie v 17. a 18. století schopna využívat svých venkovských sídel. V této kapitole se zaměříme na to, v jakých obdobích a jak často Jan Jáchym cestoval. Cestoval sám nebo s doprovodem? Za jakou dobu dokázal ujet velké vzdálenosti? Pokusíme se zjistit, jestli k cestování využíval jen koňského sedla, či jiného dopravního prostředku.

Pokud se zaměříme, na jeho první cestu do Vídně, víme, že 11. dubna vyjel z města Brna a na noc se zastavil v Mikulově, odkud pokračoval druhý den po mši do Vídně, kam dorazil kolem 17:00 hodiny.²⁴⁰ Další cesta vedla z Vídně do Brna, kdy Jan Jáchym vyrazil v noci 28. května: „...*aber Regen Sex uhr aufgebrochen und die gantz nacht gefahren.*“²⁴¹ 29. května začíná zápis takto: „*Ums 5 uhr frihe nacher ein Nikolsburg komer alldar in der loreto Kapellen die heyl mes geheret. Von der zudem Prezlaten von Ridish gangen dan dem breiner angetrofen und mit ihm bis 9 uhr geshazts.*“²⁴² V pět hodin ráno přijel do Mikulova, navštívil Loretu, kde se zúčastnil mše a v 9 hodin byl již v Brně.

---

²³⁹ MAŤA, Petr: *Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem.* In: BŮŽEK, Václav a Pavel KRÁL: *Rezidence a dvory v raném novověku* (ed.): Opera historica 7, České Budějovice 1999, s. 139–141.

²⁴⁰ ZAO – O, fond RA Žerotinů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 28v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²⁴¹ Tamtéž, f. 40v.

²⁴² Tamtéž, f. 41r.

V tomto období se Jan Jáchym pohybuje jednak v Brně u zemského soudu nebo sněmu, ale také se setkáme s tím, že se objevuje na svých panstvích. Další dobře čitelná trasa vede z panství Vizmberg (dnes Loučná nad Desnou) přes Prostějov do Brna, odkud pokračuje přes Mikulov do Vídně. 23. července 1704: „... und kegen 6 abents zuprosnitz angekom[m]en also ich wusts gessen und umb 3 uhr des morgens.“ 24. července: „Hier in brin ankom[m]en. also ich zumitag bey dem breyner gessen den meisten nachmitag bey ihm zugebrocht. Und abents Regen 7 uhr abgereiset, des morgens umb 3 zunikolsburg ankom[m]en.“²⁴³ 25. července: „Allhier habe ich kegen 8 uhren die heyl mes geheret noch selbter bin ich sobalt ein wenig gefrishtikt aufgebrochen, und in wien mit den abent glucklich ankom[m]en. den abent den Konig noch die hand gekist.“²⁴⁴ Tuto trasu absolvoval Jan Jáchym za dva dny. Do Vídně přijíždí večer a ještě stihne zajít na dvůr, kde líbá ruku arcivévodovi Josefovi.

U císařského dvora pobyl Jan Jáchym dva měsíce. Na svá panství tak odjíždí 18. září:

„H[eu]t[e] frihe umb 6 uhr bey den michaelern mes geferet, noch er zu haus ein wenig Suppen gessen und nebst den graf Hohenfeld. Von wien abgereiset, abent umb 1 uhr nachmiternacht brin ankommen.“²⁴⁵

Následně z Brna druhý den odjíždí a míří na svá panství. Na panství se zdržuje po celý podzim a začátek zimy. Můžeme se domnívat, že se zde zdržuje kvůli vyřizování hospodářských záležitostí, kdy kontroluje, jaká byla úroda a objíždí své ostatní statky. Na cestu zpět k vídeňskému dvoru se vydává 11. prosince, kdy Jan Jáchym cestoval celou noc a druhého dne v 7 hodin ráno dorazil do Prostějova, odkud ještě téhož dne v 19:00 dorazil do města Brna²⁴⁶. Do Vídně se Jan Jáchym dostává 14. prosince někdy navečer a shledává se s manželkou.

„Diesem Vorgen umb 7 uhr zu nikolsburg ankommen, alldon, die heyl mes gehert gefrushtukt und Villents bis anhero gangen alro ich kegen abent gluklich ankom[m]en und mein gemahlin zuhaus gefunden.“

²⁴³ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 55v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²⁴⁴ Tamtéž, f. 56r. SEHNAL, J.: *Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína*, s. 370. Zde došlo ke konfrontaci pramene, kdy se setkáváme s tím, že ve článku J. Sehnala nás autor seznamuje s cestou do Vídně již 3. července, však detailní analýza pramene prokazuje nejasnosti, podle kterých vidíme, že šlechtic vyrazil 23. července a do Vídně dorazí až 25. července roku 1704.

²⁴⁵ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 70r., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²⁴⁶ 11. prosince: „H[eu]t[e] bin ich noch emgenom[m]en fruhshtuk vorhier Regen 11 uhr Vormitag und nach die gantze nacht gefahren.“ 12. prosince: „Diesem morgen umb 7 uhr zuprostrnitz ankommen und abents kegen 7 uhr in brin, alro balt zudem breyida in diegesellschaft und zudem briner zum essen ganagen.“ Tamtéž, f. 91v.

Nyní Jan Jáchym setrvává na vídeňském dvoře dlouhých 9 měsíců a opět v polovině měsíce září se vrací na svá panství. V období zkoumaných tří let jde o nejdelsí dobu, kdy kníže nikam necestuje jen v rozmezí blízkého okolí Vídně. Ze zápisku, ze 17. září 1705 se dozvídáme, že kníže dorazil do Brna, a druhý den se objevil v Prostějově.²⁴⁷ 20. září doráží Jan Jáchym do Velkých Losin „*ich abents allhier zu Ullersdorf glücklich ankom[m]en.*“²⁴⁸ Zde opět setrvává celou zimu a tráví zde i Vánoce, ne jako předešlý rok, kdy se vrátil do Vídně již před Vánoci. Do Vídně se vrací v únoru 1706. Pokud se podíváme na jeho trasu, je opět velmi podobná s těmi předchozími, protože kníže se vydává z Olomouce přes Prostějov a Vyškov do Brna. 6. února „*...bin ich Perposta nacher Prosnitz wo ich mitags bey Schellenberg gessen und abents nacher vishau also dem H[err] Vindoski gefunden, gegangen.*“²⁴⁹ Podle již zmiňovaného článku Jiřího Sehnala právě na této cestě použil Jan Jáchym poštovního dostavníku,²⁵⁰ takže nejel v sedle svého koně, tak jako tomu bylo v předešlých situacích, ale zvolil pohodlnější cestu. V Brně se na dva dny zdržel kvůli nějakým schůzkám a pak pokračoval opět v cestě. 9. února dorazil do Mikulova, odkud pokračoval dále a 10. února byl již na císařském dvoře. Ve dvorské společnosti setrval Jan Jáchym opět až do září roku 1706 až na jednu výjimku, kdy v červnu odcestoval na pár dní do Brna, ale o tomto jsme se zmínili již výše. Z Vídně se na svá panství vydal 15. září 1706:

„*H[eu]t[e] frihe darkegen bin ich umb elf uhr Vormitag Vonhier aufgebrochen, und mich nirgends abgehalten, auser des ich mitags zu Wolkersdorf ein par lier und abents zu nikolsburg so Vill gegessen, und umb 3 uhr des nachts durch brin gereiset bin.*“²⁵¹

16. září: „*H[eu]t[e] aber mitags zuprosnitz ankommen bey dem dasiger herrn shellenberger gespeist, und in der nacht umb elf uhr allhier goldlab zu ullersdorf glücklich angelanget.*“²⁵²

Pomocí výše zmíněných deníkových zápisků, můžeme ideálně zmapovat trasy, kterými Jan Jáchym cestoval. Je zřejmé, že jeho cesty většinou vedly stejnými trasami, a to z panství přes Prostějov (někdy je zmíněn i Vyškov) do Brna odkud pravidelně pokračoval do Mikulova, kde se většinou zastavil pomodlit v mikulovské loretě a pokračoval do Vídně k císařskému

---

²⁴⁷ 17. září 1705: „*abents aber bin ich nacher brin angekommen.*“ 18. září: „*Diesem morgen bey zeiten Vortgangen und auf mitag zu prosnitz bey den H[er]r Rildmaster mich aufgehalten.*“ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 24r., r. 1705 druhý sešit, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²⁴⁸ Tamtéž, f. 24v.

²⁴⁹ Tamtéž, f. 10r., r. 1706 druhý sešit.

²⁵⁰ SEHNAL, J.: *Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína*, s. 370.

²⁵¹ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 20r., r. 1706 druhý sešit, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²⁵² Tamtéž.

dvoru. V pozorovaných třech letech každodenních deníkových zápisků si můžeme povšimnout, že na svá panství Jan Jáchym odjížděl s pravidelnou přesností mezi 15. až 18. zářím, kdy mu zřejmě končila služba u dvora a mohl se věnovat správním a hospodářským záležitostem na panství. Díky zjištěným poznatkům, se lze domnívat, že byl Jan Jáchym velmi dobrým jezdcem, protože v koňském sedle zdolával velké vzdálenosti. Jen v jednom z našich případů využil poštovního dostavníku. Jeho nejrychlejší cesta z Vizemberku do Vídně v roce 1704 trvala pouhé dva dny. Tato stejná situace se opakovala v roce 1706, kdy cestovala z Vídně do Velkých Losin (přes Mikulov, Brno, Prostějov a Olomouc) v roce 1706 trvala také pouhé dva dny. Musíme uznat, že rychlost s jakou tuto trasu Jan Jáchym urazil, je obdivuhodná. Také bylo zjištěno, že Janu Jáchymovi nevadilo cestovat v noci. Je možné, že brzké vstávání mu nevadilo z důvodu včasného vstávání na lovy, kterých se hojně Jan Jáchym účastnil. Jan Jáchym se v zápisech nezmiňuje, že by s někým cestoval, proto čtenáři deníků zdá, že cestuje sám. Je však pravděpodobnější, že pro něj nebylo důležité zaznamenávat si jména svých služebníků, se kterými cestoval. Z deníků je patrné, že si zaznamenává pouze jména svých vlivných přátel z vyšší společnosti. Jedním ze specifíků, kterého si také můžeme všimnout, je to, že si Jan Jáchym zapisoval i počasí, které před a během cest bylo. Většinou pokud se o počasí zmiňuje tak přšelo. Očividně to Janu Jáchymovi žádné problémy nečinilo, jezdit i za špatného počasí.

Jan Jáchym trávil většinu času u vídeňského dvora. V roce 1704 strávil 4 měsíce u vídeňského dvora. V Brně téhož roku strávil 2 měsíce, kvůli povinnostem, které měl u nejvyššího zemského soudu a zemského sněmu. Na svém panství se zdržoval 5 měsíců v tomto období, nejdříve na počátku roku. Při příležitosti, kdy pobýval v Brně, se na svém panství také objevil a od poloviny září do poloviny prosince zde pobýval trvale. V roce 1705 byl 9 měsíců u císařského dvora a opět v polovině září se vrací na svá panství. Na panství zůstává skoro do poloviny února roku 1706, kdy se vrací k císařskému dvoru a je zde opět do poloviny měsíce září.

Petr Mařa ve svém článku tvrdí, že čeští šlechtici, kteří byli s vídeňským dvorem svázáni spíše formálními vazbami titulárních komorníků, tajných radů apod., se ve Vídni ocitali jen výjimečně a při kratších příležitostech.²⁵³ V případě Jana Jáchyma ze Žerotína můžeme vidět, že tento slezský šlechtic u dvora setrval převážnou část roku, i když zastával funkci komorníka a tajného rady.

---

²⁵³ MAŘA, P.: *Soumrak venkovských rezidencí*, s. 156.

Na příkladu knihy poznámek Ferdinanda z Dietrichsteina se můžeme domnívat, že v časovém období kdy 2. prosince 1683 přijel do Vídně z Mikulova, přetrvává podle zápisků nepřetržitě u dvora. Následně se v písemném záznamu vyznačuje absence zápisku od 7. července do 3. srpna 1684 a od 7. září do 3. října 1684. Právě v tomto období se Rostislav Smíšek domnívá, že Ferdinand z Dietrichsteina byl na svých panstvích.²⁵⁴ V tomto případě vidíme, že byl Ferdinand velmi zaměstnaný a na svá panství mohl odjet jen na kratší dobu, jinak musel být stále u císařského dvora.

Je zřejmé, že Jan Jáchym u dvora pobýval po značnou část roku a byl ke dvoru integrován. Pobývá zde i se svou manželkou, která je u dvora celoročně a na panstvích se po dobu tříletého období nevyskytuje. Je však patrné, že Jan Jáchym v období zkoumaných tří let vždy dostal povolení odjet na svá panství a pobýt tam po dobu většinou 3 měsíců, a pak se navracel zpět k císařskému dvoru, aby mohl zastávat své funkce.

---

²⁵⁴ SMÍŠEK, R.: *Císařský dvůr*, s. 554.

8 Pobyt Jana Jáchyma na slezských panstvích

Jak již bylo zmíněno, na svých panstvích se Jan Jáchym vyskytoval nejčastěji v podzimních a zimních měsících roku. Jan Jáchym ve svých rukou držel panství Vizmberk, bludovské panství, statek Chromeč, po svém bezdětném bratru zdědil rozsáhlé panství Valašské Meziříčí. Ve sňatku vyženil pruská a kladská panství Prusy, Kamenici, Kutnu a Donovice. Stal se tak majitelem velkého statku, který měl pět zámků, 11 dvorů, dvě železářny, tři sklárny, čtyři pivovary a 50 poddanských vesnic.²⁵⁵ Právě feudálům náležela určitá renta odváděná jejich poddanými v peněžní nebo naturální podobě. Poddanské dávky a platy byly hlavním zdrojem šlechtických příjmů a ty zůstávaly vcelku úměrné rozsahu lidnatosti.²⁵⁶ Nyní jsme si představili, jaká panství Jan Jáchym vlastnil a obhospodařoval. Na základě deníkových zápisků se pokusíme nastínit jeho život na těchto panstvích to, jak se na nich pohyboval a v jaké společnosti trávil čas.

Na základě hned prvního deníkového zápisu nás seznamujeme s tím, jak slavil Nový rok na panství. 1. ledna 1704:

„In nahmen der allerheyligten dreyfaldigkeit habe ich anh[eu]t[e] dieses ney Jahr mit bey woung der predig und des ampts in allhisiger Pfarkirchen angefangen, als dan nacherhaus gegangen, herr graf Ferdinand Von allthan²⁵⁷ allhier gewesen, wir bey der tafell unter der Salva Von allhisigen Schlos musquetiret, H[er]ro moyl des Königs gesundheit getrunken, nachmitag all hier der Capellen die die litany gehabt alsdan ein Kleiner Comedie gehalten.“²⁵⁸

V zápise se dočteme, že Jan Jáchym navštívil mši ve farním kostele, následně při zasednutí k tabuli se střílela čestná salva od zámeckých mušketýrů a nakonec se připíjelo na zdraví krále, kterým byl myšlen arcivévoda Josef. Večer byla sehrána komedie, pro pobavení panstva. Můžeme vidět, že pokud se konaly nějaké svátky či slavnosti, byl Jan Jáchym ochoten zaplatit i divadelní představení.

Většinu času, kterou trávil Jan Jáchym na svých panstvích, věnoval radovánkám. Například velmi rad chodil na lov. Lov hrál důležité místo mezi šlechtickými kratochvílemi. Jednotliví

²⁵⁵ LAPÁČEK, J.: *Po stopách*, s. 52.

²⁵⁶ MAŤA, P.: *Svět české aristokracie*, s. 184.

²⁵⁷ Do které větve tohoto rodu patřil, nejsme schopni určit.

²⁵⁸ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 1r., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

šlechtici spolu museli při lovu spolupracovat, což utužovalo jejich vzájemné vztahy. I v tomto okruhu panovala jistá dobová hierarchie, protože účastníci lovu mohli být pouze z řad urozených.²⁵⁹ O tom že i Jan Jáchym velmi rád holdoval lovu, se přesvědčíme v četných zápisech, kde se o lovu zmiňuje. 3. ledna 1704: „*Diesem Vormitag noch geheret heyl mes seind wir zum frihshtung gesessen noch sollchen in dem petersdorfer drausnitz geiagt.*“²⁶⁰ 27. října 1704: „*Den 27 haben wir dem gantzen tag mit jagen zugebracht und abents wieder gespielt also ich aber gewonnen von graf Herbershtein 122 t.*“²⁶¹ 30. září 1705: „*... nachmitag aber bin ich ein wenig auf der Iagt gewesen.*“²⁶² 9. prosince 1705: „*Diesem Vormitag seind wir auf der Iagt gewesen.*“²⁶³ 2. ledna 1706: „*Diesem Vormitag seind wir balt noch eingenommenen frihstik nacher visenberg gefahren alro wir eine Iagt gehabt und seind 2 shtuk wild, 3 hirsch Relber und 4 rehe gefelt worden.*“²⁶⁴ Také 19. ledna 1706 byl na lovu v Maršíkově, což je vesnice jen pár kilometrů od Velkých Losin: „*Demnoch Ich diesem morgen auf der reitshull gerilden als dan bey dem hauptman ein wenig gefrishtikt habe ich meinem ubrigen tag mit Iagen zugebracht, zu Marchedorf mich ein wenig aufgehalten.*“²⁶⁵ Na těchto deníkových záznamech se můžeme přesvědčit, že vždy když v podzimních a zimních měsících Jan Jáchym pobýval na svém panství, velmi rád jezdil na lovy a zapisoval si také, jakého úlovku se mu podařilo dosáhnout.

Jan Jáchym se také rád na svém panství pohyboval ve společnosti blízkých sousedů či známých, kteří ve Slezsku vlastnili panství. Setkáváme se i s častými cestami do vzdálené Vratislavi, kam Jan Jáchym uměl zavítat. Například 22. října roku 1705 tráví svůj čas Jan Jáchym s panem Bukovkou a Komínkem. Čas spolu strávili na loveckém zámečku ve Vizmberku.

„*Diesem Vormitag habe ich bevor die heyl mes geheret den H[err] bukovka²⁶⁶ nebst H[er]ro auch H[err] Kominek und Sie in bad besucht, als dan zuhaus gefrishtikt und nachmitag*

---

²⁵⁹ BŮŽEK, V. a kol.: *Společnost*, s. 267.

²⁶⁰ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 2v., r. 1704, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²⁶¹ Tamtéž, f. 80v.

²⁶² Tamtéž, f. 27r., druhý sešit roku 1705.

²⁶³ Tamtéž, f. 37r.

²⁶⁴ Tamtéž, f. 1r., první sešit roku 1706.

²⁶⁵ Tamtéž, f. 5v.

²⁶⁶ Stará původně vladyská rodina žijící v Čechách, na Moravě i ve Slezsku, která se psala podle vsi Bukůvky (dnes Bukovka) na Pardubicku. V roce 1719 byl rod povýšen do stavu svobodných pánů. MAŠEK, P.: *Šlechtické rody*, díl I., s. 123. Výše zmíněným Bukůvkou mohl být Zikmund Albrecht Jan Maxmilián Bukůvka z Bukůvky, který zemřel 12. prosince 1705 na zámku v Žádlovicích. BŘEZINA, Vladimír: *Rytířský stav na Moravě v raném novověku*. Brno 2009, (disertační práce) Dostupné z:

herauf in das Visenberger Iagerhaus gegangen also ich auch den abentgang balt ein zehrer geshossen hab. abents H[err] Kominek²⁶⁷ zumihr heraufkom[m]en.“²⁶⁸

Právě z dalších zápisů v roce 1705 se dozvídáme, že se Jan Jáchym pohyboval v okolí Vratislavi. 26. listopadu si Jan Jáchym zapsal, že dorazil do Vratislavi, na oběd zašel se svým švagrem, odpoledne navštívil hraběte Schlegenberga²⁶⁹ a večer s ním prohrál 75 K.

„H[eu]t[e] bin ich zumitag allhier in breslau angekom[m]en Und auch bey mein Schwagern geshpeist, nachmitag mich H[err] Schlegenberg besucht ich gleich mit zu ihm gefahren Von der aber erst abents umb 1 uhr wekkom[m]en und aller hand shpoll geshpilt ich auch Verlohren 75 K.“²⁷⁰

Právě hraní hazardních her bylo zpestření, kterého si hrabě dopřával, pokud navštěvoval okolí svých panství. Při pobytu na panství ve Velkých Losinách nebylo tolik příležitostí ke hraní hazardních her, proto hrabě často odjížděl za zábavou ke svým známým. Právě na návštěvách ve Vratislavi si užíval těchto radovánek i s dalšími šlechtici a hrál různé druhy her. Například ze zápisu z 27. listopadu 1705²⁷¹ se dozvídáme, že byl ve větší společnosti a hrál v ní biliár. Naopak druhého dne hrál jak biliár tak také bassetu.

Vánoční svátky v roce 1705 strávil ve Vratislavi. V tomto období se hojně oddával lovu ale také hazardním hrám. Z každodenních zápisů je patrné, že ráno si vyrazili na lov a večer trávili hraním hazardních her. Dokazuje to zápis s 16. prosince 1705: *„H[eu]t[e]seind H[er]ro durdlandt derhertzog erst auf der Iagt gewesen. ... und ich abents mit demhertzog in Tik Tak gewonnen 12 K.“²⁷²* V zápiscích se setkáváme skoro každý den s nějakou částkou kterou Jan Jáchym vyhrál nebo prohrál. Největší částku, kterou prohrál v kartách, bylo

---

http://is.muni.cz/th/7732/ff_d/Dizertace.pdf?info=1;zpet=https:%2F%2Ftheses.cz%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DVladim%C3%ADr%20B%C5%99ezina%26start%3D1 [cit. 06. 04. 2014]., s. 143.

²⁶⁷ V roce 1634 (1654) byl Johann Komínek povýšen do šlechtického stavu s predikátem „z Engelhausenu.“ Bohužel nedokážeme určit o kterého Komínka z Engelhausenu se v deníkovém zápisu jedná. MAŠEK, P.: *Šlechtické rody*, díl I., s. 482.

²⁶⁸ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 25r., r. 1705 druhý sešit, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²⁶⁹ Tímto šlechticem by měl být Franz Anton von Schlegenberg, který byl, císařským rádcem a zemským hetmanem ve Vratislavi. Dostupné z:

http://collections.europeanlocal.de/muradora/objectView!getDataStreamContent.action?pid=eld:zlb-dck-dck_385_Ober-Stephansdorf&dsid=DS1&mimeType=application/pdf [cit. 19. 04. 2014].

²⁷⁰ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 41r., r. 1705 druhý sešit., Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²⁷¹ „... als dan bey dem deitshmaster biliard geshpilt abents aber wider bey dem Shlegenberg gewonnen 55K.“ 28. listopadu: „... abent sowohl biliard als auch in Bahseta geshpillet abents alldar auch geshpeiset.“ Tamtéž, f. 41v.

²⁷² Tamtéž, f. 46r., r. 1705 druhý sešit.

300 zlatých 23. prosince a 28. prosince prohrál 750 zlatých, bohužel nenapsal v jaké hře. 24. prosince si zapsal strohý zápis: „*H[eu]t[e] haben wir abermahl dem gantze[n] Vormitag mit shreiben zugebracht. und abents umb 12 uhr in die weynacht nacht in allhisige Kirchen gangen.*“²⁷³ Následující dny po štědrém dnu se mu v hraní velmi dařilo, protože 25. prosince vyhrál 200 zlatých, následující den stejnou částku a 27. prosince vyhrál 1550 zlatých.²⁷⁴ Opět se nedozvídáme, o jakou hru se jednalo. Do Velkých Losin se Jan Jáchym vrátil 30. prosince „*...und des morgens umb 6 uhr wekgefahre[n] abents allhier zu ullersdorf ankom[m]en.*“²⁷⁵

Na těchto zápisech jsme si mohli jasně představit, jak šlechticové trávili období vánočních svátků. Nejraději se pohybovali v blízkém okruhu svých známých, jezdili na lovy nebo se oddávali hraní hazardních her. Alespoň na Štědrý den se nehráli hazardní hry, ale dozvíme se, že byl Jan Jáchym na půlnoční mši.

Jak bylo výše řečeno, Jan Jáchym se na svá panství vracel vždy v polovině září. V tomto období bylo po sklizni a byla potřeba se věnovat hospodářským povinnostem, proto je pochopitelné, že právě v tuto roční dobu se na panství vracel. Jan Jáchym se však nezmiňuje konkrétně, o jaké hospodářské záležitosti se jednalo. Dokazují to zápisy z listopadu 1704. 18. listopadu: „*H[eu]t[e] gleich fals dem gantzen tag in wirdshafts Sachen zugebracht.*“²⁷⁶ Nebo také 28. listopadu téhož roku „*H[eu]t[e] Vormitag gehezt nachmitag aber alles nit wirdshafts sachen zugebracht.*“²⁷⁷ Zajímavý zápis pochází z 8. října 1705, kdy celý denní zápis věnuje Jan Jáchym vyúčtování. Zmiňuje se o počítání kasy: „*H[eu]t[e] bin ich den gantzen Vormitag mit besheftung der cahsa rechnung occupiret gewesen.*“²⁷⁸ Na konci zápisu jsou uvedeny i sumy, se kterými Jan Jáchym při počítání operoval.

V této kapitole, byl shrnut pobyt Jana Jáchyma na panstvích. Důraz byl kladen na tři podstatné aspekty, kterým se věnoval při pobytu na panstvích. Zjistili jsme, že Jan Jáchym velmi rád chodil na lov, což dokládají četné deníkové zápisky. Rád se pohyboval ve společnosti, která se v okolí jeho panství vyskytovala, ale také mu nedělalo problém odcestovat do Vratislavi za přáteli a tam s nimi pobýt. Všimli jsme si, že zde se věnoval hazardním hrám. Prohrával a vyhrával v nich značně vysoké částky. Z malého množství

---

²⁷³ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 48r., r. 1705 druhý sešit., Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

²⁷⁴ Tamtéž, f. 48v., 49r.

²⁷⁵ Tamtéž, f. 49v.

²⁷⁶ Tamtéž, f. 85r., r. 1704.

²⁷⁷ Tamtéž, f. 87v., r. 1704.

²⁷⁸ Tamtéž, f. 29r., r. 1705 druhý sešit.

zápisů, je patrné, že se staral i o hospodářské záležitosti, na konci každého deníkového sešitu jsou vedeny účetní záznamy. Většinou se jedná o dluhy, které způsobil právě hraním hazardních her. Je tam uvedeno jméno šlechtice a kolik dluží. Také si tam vedl hospodářské příjmy a výdaje, ale zápisy jsou psány značně chaoticky, takže se nebudeme pouštět do jejich větších rozborů. Navštěvuje také farní kostel a v některých zápisech se setkáváme s tím, že se pohybuje ve společnosti olomouckých dominikánů, jednou přímo napíše, že páter u něj zůstal.²⁷⁹ To bylo alespoň malé shrnutí, které přiblížilo život barokního šlechtice na rodinných panstvích.

---

²⁷⁹ 17. ledna 1706: „*die Patres dominicanern bey mihr gebliben.*“ ZAO – O, fond RA Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, f. 5r., r. 1706 první sešit, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

Závěr

Prostřednictvím své bakalářské práce jsem se snažila nastínit každodenní život barokního šlechtice na základě deníkových zápisků Jana Jáchyma ze Žerotína z let 1704–1706. Jan Jáchym patřil k významným členům velkolesinské větve rodu Žerotínů. Je to patrné z jeho slibné dvorské kariéry. Jak bylo na začátku řečeno, Jan Jáchym byl katolíkem a díky tomu mu byla otevřena cesta k zemským a následně i dvorským úřadům. Jeho předkům tato možnost byla odepřena, protože byli protestantského vyznání a až Jáchymův otec přestoupil natrvalo ke katolictví. Jan Jáchym byl prvním svého rodu, který působil na císařském dvoře jako c. k. komoří a tajný rada. Pro další generace se mu podařilo zajistit funkce v zemských úřadech.

Jan Jáchym zastával v zemských úřadech funkci přisedícího nejvyššího zemského soudu a účastnil se také zemských sněmů. Obě tyto instituce sídlily v městě Brně. V jedné z kapitol jsem se snažila zachytit pobyt Jana Jáchyma v Brně a pokusit se analyzovat, jak často se v Brně vyskytoval a jak trávil dny v tomto městě. Důležitým poznatkem bylo nalezení deníkového zápisku, ve kterém se Jan Jáchym zmiňuje o tom, co se projednávalo u nejvyššího zemského soudu. S takovými poznámkami se v denících šlechticů setkáme jen zřídka, protože si šlechtici do svých poznámek většinou nezapisovali pracovní záležitosti. Pokud Jan Jáchym nepobýval ve svých funkcích, nejčastěji trávil volný čas tak, že si zašel ráno na mši do kostela sv. Tomáše a následně zašel s nějakým známým či přítelem na oběd. Večery trávil nejčastěji ve společnosti svých blízkých přátel, se kterými se věnoval hraní hazardních her.

Při pobytech Jana Jáchyma u císařského dvora je patrné, že zde Jan Jáchym trávil dlouhé období trvající i devět měsíců v jednom roce. Deníkové zápisky dokládají, že Jan Jáchym se u císařského dvora pohyboval ve vysoké společnosti nejvyšších královských úředníků. Sám byl dvořanem císaře Josefa I. Účastnil se rodinných oslav panovnického rodu, kam měli přístup jen nejbližší přátelé císaře a vysoce postavení dvorští úředníci. V deníkových zápiscích jsou přímo konkrétní oslavy zachyceny s tím, že se na nich Jan Jáchym vyskytuje. Jedním z důležitých poznatků je účast Jana Jáchyma na pohřbu císaře Leopolda I. Z prostudované literatury vyplynulo, že Jan Jáchym ještě s dalšími komorníky doprovázel rakev císaře. Tento poznatek dokládá také vysoké postavení Jana Jáchyma u císařského dvora, protože se mu dostalo cti rozloučit se takto s bývalým císařem. Jednou z podstatných částí předložené bakalářské práce byla snaha odhalit značnou síť společenských kontaktů Jana Jáchyma. Pro Jana Jáchyma bylo velice důležité zapisovat si, s kým poobědval nebo s kým

byl večer ve společnosti. Do značné míry se podařilo odhalit alespoň některé šlechtice, se kterými se Jan Jáchym střetával při svých návštěvách města Brna, Vídně i na svých panstvích ve Slezsku a jeho okolí. Jednou ze základních povinností, kterým se Jan Jáchym věnoval v rámci své služby u císařského dvora, bylo dělat panovníkovi společnost. Proto Jan Jáchym doprovází císaře Josefa I. na lovy nebo s ním po večerech hraje společenské hry. V tomto případě se podařilo prokázat, že Jan Jáchym hrál hazardní hry i se samotným císařem.

Právě hazardní hry jsou jedním ze specifíků, která se v deníkových zápiscích Jana Jáchyma vyskytují. Jan Jáchym byl vášnivým hazardním hráčem her rozmanitého druhu, nejčastěji karetních hazardních her. Do oblíbených her také patřil biliár, který se ve šlechtické společnosti taktéž hrál o peníze. Jan Jáchym si v roce 1704 značil velmi poctivě všechny hazardní hry, které hrál, i částky, které vyhrál či prohrál, proto je zvláštní, že v letech 1705–1706 si již neznačí, jaké hry hraje, a jen zřídka se v zápisku objeví, že vůbec nějakou hazardní hru hrál. Přesto se dá s určitostí prokázat, že hazardní hry hrál i nadále, protože za měsícem červnem i prosincem najdeme účty, které si Jan Jáchym do deníků značil. Najdeme tam i dlužné částky, které dlužil, nebo ojedinele i částky, které prohrál v hazardních hrách, což je přesný důkaz toho, že hazardní hry hrál, i když si je v zápiscích neznačil. Mezi nejoblíbenější hazardní hry patřil biliár a karetní hra basseta. Je zvláštní, že i když Jan Jáchym byl tak vášnivým hazardním hráčem, nemělo to vliv na budování jeho rozsáhlého majetku. Celkově pak odkázal svému synovi a manželce značně rozsáhlé dědictví, které za svého života dokázal několikrát zvětšit.

I když deníky Jana Jáchyma nejsou cestovní deníky, je v nich velmi dobře zachyceno, jak šlechtic cestoval. Podařilo se prokázat, že Jan Jáchym byl velmi dobrým jezdcem na koni, protože dokázal urazit vzdálenost z Vídně do Velkých Losin za pouhé dva dny, což je obdivuhodný výkon. Jen v jednom ze zápisků prostudovaných tří let se setkáváme s tím, že Jan Jáchym použil poštovního dostavníku. Pečlivě si zapisoval, v kolik hodin dorazil do jednotlivých měst a zda zašel na mši, nebo pokračoval dále v cestě. Další poznámka, která se u cestování vyskytuje, je to, že Janu Jáchymovi nevadilo cestovat v noci a ani za špatného počasí, protože v zápiscích je uvedeno, že přišlo ve většině případů, kdy byl na cestách. V tomto případě také došlo ke konfrontaci s Jiřím Sehnalem, kdy autor uvádí jiná data cesty Jana Jáchyma, než je ve skutečnosti v denících uvedeno. Proto na tuto skutečnost bylo v práci poukázáno.

Při pobytech na svých panstvích se Jan Jáchym většinou věnoval radovánkám. Nejčastěji jezdil na lov i se svými přáteli, nebo jezdil navštěvovat hraběte Schlegemberka do Vratislavi, kde se oddával hraní hazardních her. Právě při pobytech ve Vratislavi dokázal Jan Jáchym za jeden večer prohrát i tisíc zlatých a kuriózní prohrou byla prohra vlastního koně a paruky. Při pobytech na panství jsem se snažila zjistit, jak moc se Jan Jáchym věnoval hospodářským záležitostem na panství. Ze zápisků je patrné, že si jen občas napsal, že se těmto povinnostem věnoval, a v ojedinělých případech se setkáváme s nějakými účetními záznamy, které se v denících vyskytují, proto je zřejmé že tyto informace nezapisoval do deníků, ale našli bychom je v jiných pramenech, což nebylo náplní této práce.

Zkoumané tříleté období každodenních zápisků Jana Jáchyma bylo adekvátním pramenem pro zhodnocení každodenního života barokního šlechtice. Pomocí deníkových zápisků se podařilo odhalit šlechtickou společnost, se kterou se Jan Jáchym stýkal, a také to, že k baroknímu šlechtici patřily neřesti jako hazardní hry, čehož je Jan Jáchym patřičným důkazem.

Resumé

In der Bakkalaureatarbeit habe ich mich bemüht, das Alltagsleben eines barocken Adligen zu erfassen, und zwar an dem Beispiel der Tagebuchnotizen von Johann Joachim Graf von Zierotin in den Jahren 1704-1706. Auf Grund dieser durchforschten Quelle gelang es festzustellen, dass Johann Joachim ein wichtiges Mitglied des Gross-Ullersdorfer Zweiges der Familie Zierotin war. Johann Joachim war in dem Landesamt tätig, er bekleidete auch Ämter am kaiserlichen Hof in Wien während der Regierung von Kaiser Joseph I. Er drang erfolgreich in die höhere Gesellschaft der Adligen ein, was seine Einträge in den Tagebüchern belegen. Dadurch wurde ein Netzwerk der Kontakte aufgedeckt, die Johannes Joachim gebaut hat. Es wurde festgestellt, dass Johann Joachim meistens in Wien lebte und nur etwa drei Monate im Jahr auf seinen Herrschaften verbrachte. Die Tagebücher beinhalten genaue Aufzeichnungen über Reisen dieses Adligen. Jan Joachim hat geschafft, in kurzer Zeit große Distanzen im Sattel zu bezwingen. Er war auch ein leidenschaftlicher Hasardspieler, was genaue Angaben über die Summen zeigen, die er in einzelnen Spielen verlieren oder gewinnen konnte. Solche Angaben sind sehr rar. In der Bakkalaureatarbeit habe ich versucht, eine Gesamtanalyse vom Alltagsleben eines Barockadeligen durchzuführen.

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

ZA v Opavě, pob. Olomouc, fond Rodinný archiv Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 445, sig. V-2275/1-21, evid. jedn. 58–78, Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína.

ZA v Opavě, pob. Olomouc, fond Rodinný archiv Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 310, sig. V/1, evid. jedn. 24, Prosba Jana Jáchyma Žerotína k císaři, aby on a jeho potomci mužského pohlaví s dosažením 20. roku věku obdrželi místo v českém zemském sněmu a v zemích přivtělených.

ZA v Opavě, pob. Olomouc, fond Rodinný archiv Žerotínů Bludov (1295) 1427–1947, inv. č. 33, sig. I/3, evid. jedn. 5, r. 18. 9. 1706 Vídeň, Císař Josef povyšuje Jana Jáchyma z Žerotína do stavu říšských hrabat.

Literatura:

BŮŽEK, Václav a kol.: *Společnost v českých zemích raného novověku: struktury, identity, konflikty*. Praha: NLN, 2010.

CATALANO, Alessandro: *Die Tagebücher und Tagezettel des Kardinals Ernst Adalbert von Harrach*. In: Josef Pauser u.a. (Hg.): *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.–18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch (MIÖG Ergänzungsband 44)*, Wien-München 2004.

CATALANO, Alessandro: *Zápas o svědomí: kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*. Praha: NLN, 2005.

CERMAN, Ivo: *Šlechtická kultura v 18. století: filozofové, myslitelé, politici*. Praha: NLN, 2011.

ČECH, Jan: *Hazardní hry v Čechách v 16. a 17. století*. In: *Historie 2005: celostátní studentská vědecká konference: Liberec 8. – 9. prosince 2005*, Liberec: Technická univerzita, 2006, s. 28–73.

DVOŘÁK, Max: *Dva deníky dra Matiaše Borbonia z Borbenheimu*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1896.

FUKALA, Radek: *Karel starší ze Žerotína*. Ostrava: Scholaforum, 1996.

GELLNER, Gustav: *Životopis lékaře Borbonia a výklad jeho deníků*. Praha, 1938.

HALADA, Jan: *Lexikon české šlechty, erby, fakta, osobnosti sídla a zajímavosti*. Praha: Akropolis, 1994, díl III.

HAWLIK- van de Water, Magdalena: *Der schöne Tod. Zeremonialstrukturen des Wiener Hofes bei Tod und Begräbnis zwischen 1640-1740*. Wien/Freiburg/Basel, 1989.

HOLUB, Josef: *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizím*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

HONL, Ivan: *Z minulosti karetní hry v Čechách*. Praha, 1947.

HUIZINGA, Johan: *Homo ludens: o původu kultury ve hře*. Praha: Mladá fronta, 1971.

JAŠŠ, Richard: *Historická ročenka Velké Losiny 2000*. Šumperk 2001, vyd. 1, č. 3. 2001.

JUŘÍK, Pavel: *Moravská dominia Liechtensteinů a Dietrichsteinů*. Praha: Libri, 2009.

KNOZ, T.: *Karel starší ze Žerotína, Don Quijote v labyrintu světa*. Praha: Vyšehrad, 2008.

KOLDÍNSKÁ, Marie: *Každodennost renesančního aristokrata*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2001.

KOLDÍNSKÁ, Marie – MAŤA, Petr: *Deník rudolfínského dvořana. Adam mladší z Valdštejna*. Praha: Argo, 1997.

KRÁL, Pavel: *Křtiny, svatby pohřby*. In: BŮŽEK, Václav a Pavel KRÁL: *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526–1740)*, (ed.): Opera historica 10, České Budějovice 2003, s. 439–456.

KUBEŠ, Jiří: *Tobiáš Antonín Seeman a jeho kalendářové zápisy z let 1726–1747*. *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 9–23.

LAPÁČEK, Jiří: *Po stopách Žerotínů*. Přerov: Statutární město Přerov, 2012.

MAREK, Pavel (ed.): *Svědectví o ztrátě starého světa: manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna*. České Budějovice: Historický ústav Jihočeské univerzity, 2005.

MAŠEK, Petr: *Modrá krev*. Praha: Mladá fronta, 2003.

Týž: *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Praha: Argo, 2010, díl I.

Týž: *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Praha: Argo, 2010, díl II.

MAŤA, Petr: *Nejstarší české a moravské deníky. (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*. FHB 18, 1997.

Týž: *Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem*. In: BŮŽEK, Václav a Pavel KRÁL: *Rezidence a dvory v raném novověku* (ed.): *Opera historica* 7, České Budějovice 1999.

Týž: *Svět české aristokracie (1500–1700)*. Praha: NLN, 2004.

OTTO, J.: *Ottův Slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Praha 1908, díl XXVII.

PALACKÝ, František: *Přehled současných nejvyšších důstojníků a úředníků zemských i dvorských ve království českém, od nejstarších časů až do nynějška*. Praha: Matice Česká, 1832.

POHL, Walter – VOCELKA, Karl: *Habsburkové historie jednoho rodu*. Praha, 1996.

RICHTER, Václav – KRSEK, Ivo a kol.: *Mikulov*. Brno: Nakladatelství Blok, 1971.

SEHNAL, Jiří: *Deníky Jana Jáchyma ze Žerotína. Životní styl českého šlechtice v době vrcholného baroka*. CMM119, 2000, č. 2, s. 367–389.

SMÍŠEK, Rostislav: *Císařský dvůr a dvorský kariéra Dietrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Nová tiskárna Pelhřimov, 2009.

STEJSKAL, Aleš: *Deníky nebo úřednické zápisky? Studie k problematice a používání tištěných kalendářů z doby posledních Rožmberků*. Archivum Trebonense 10, 2002, s. 116–151.

VALENTA, Aleš: *Lesk a bída barokní aristokracie*. Univerzita Hradec Králové: Veduta, 2011.

ZÍBRT, Čeněk: *Z her a zábav staročeských: příspěvky ke kulturním dějinám českým*. Velké Meziříčí, 1889.

ŽUPANIČ, Jan – STELLNER, František: *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2001.

Internetové zdroje:

BŘEZINA, Vladimír: *Rytířský stav na Moravě v raném novověku*. Brno 2009, (disertační práce) Dostupné z: http://is.muni.cz/th/7732/ff_d/Dizertace.pdf?info=1;zpet=https:%2F%2Ftheses.cz%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DVladim%C3%ADr%20B%C5%99ezina%26start%3D1 [cit. 06. 04. 2014].

Dostupné z: http://collections.europeanlocal.de/muradora/objectView!getDataStreamContent.action?pid=eld:zlb-dck-dck_385_Ober-Stephansdorf&dsid=DS1&mimeType=application/pdf [cit. 19. 04. 2014].

Dostupné z: http://www.augustinerkirche.at/augustinus_herzgruft.php [cit. 11. 04. 2014].

KUBEŠ, Jiří: *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500-1740)*. České Budějovice 2005, (disertační práce) Dostupné z: <https://www.ff.jcu.cz/veda-a-vyzkum/doktorske-studium/absolventi-doktorskeho-studia/Disertace%20Kubes.pdf> [cit. 08. 04. 2014].

MACHOVÁ, Zuzana: *Samospráva Hrušovan nad Jevišovkou v letech 1850–1918*. Brno 2012, (bakalářská diplomová práce) Dostupné z: http://is.muni.cz/th/361185/ff_b/BAKALARSKA_DIPLOMOVA_PRACE.pdf?info=1;zpet=https:%2F%2Ftheses.cz%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DSamospr%C3%A1va%20Hru%C5%A1ovan%20nad%20Jevi%C5%A1ovkou%20v%20letech%201850%20%E2%80%93%201918%26start%3D1 [cit. 01. 04. 2014].

Zákon č. 61/1918 Sb. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0054_00.htm
[cit. 16-02-2014].